

Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl

Niels Reijgersberg

Jo Lucassen

Ine Pulles

*Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 85445
3508 AK Utrecht*

*t 030-7210220
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Monitor Onderwijsagenda Sport Bewegen en Gezonde Leefstijl

In opdracht van de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde
Leefstijl

**Niels Reijgersberg
Jo Lucassen
Ine Pulles**

© *Mulier Instituut*
Utrecht, december 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl	11
1.1 Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl	11
1.2 De monitor Onderwijsagenda SBGL	12
1.3 Leeswijzer	16
2. Opbouw van een ondersteuningsnetwerk	17
2.1 Samenwerking en afstemming met organisaties	17
2.2 Organisatiestructuur Onderwijsagenda SBGL	18
2.3 Communicatie Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl in en om het onderwijs	20
2.4 Ondersteuningsaanbod voor scholen	22
2.5 Ervaringen van experts en Gezonde school-adviseurs	25
3. Resultaten SBGL-programma op schoolniveau	29
3.1 Ondersteuningsaanvragen van scholen	29
3.2 Stand van zaken Gezonde School-vignetten	30
3.3 Sectoroverstijgende doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL	30
3.4 Sectordoelstellingen op schoolniveau van de Onderwijsagenda SBGL	31
4. Stand van zaken SBGL bij de schoolgaande jeugd	33
4.1 Doel van dit hoofdstuk	33
4.2 Overzicht kennisbronnen per thema en onderwijssoort	33
4.3 Situatie per leefstijlthema in 2013	37
5. Conclusies en beleidssuggesties	43
Bijlage I Overzicht activiteiten Onderwijsagenda SBGL	47
Bijlage II Stakeholders analyse Onderwijsagenda SBGL	49
Bijlage III Sectorspecifieke doelstellingen Onderwijsagenda SBGL	51
Bijlage IV Beschrijving kennisbronnen per thema	53
Bijlage V Kennisbronnen	55

Samenvatting

De Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl, hierna te noemen SBGL, is door de onderwijsraden (po, vo en mbo) in het najaar van 2012 opgesteld op verzoek van de ministeries van VWS en OCW. De Onderwijsagenda SBGL wil de samenwerking en afstemming tussen partijen bevorderen die als doel hebben sport, bewegen en een gezonde leefstijl in en om het onderwijs te stimuleren. Enkele belangrijke initiatieven waar de Onderwijsagenda SBGL samenwerking mee is gestart, zijn het Convenant Gezond Gewicht (Jongeren Op Gezond Gewicht) en de #Jeugdimpuls van het RIVM/Centrum Gezond Leven. De gedachte achter deze gecoördineerde benadering is om een eenduidige ondersteuningsstructuur te ontwikkelen en het daarmee voor scholen duidelijker en eenvoudiger te maken om aan gezondheidsthema's te werken en stappen te zetten naar structureel Gezonde School-beleid.

Het doel van deze monitor is inzicht te verkrijgen in de verrichtte werkzaamheden binnen de Onderwijsagenda SBGL en de resultaten daarvan. Hierover wordt gedurende de projectperiode (2012-2016) jaarlijks gerapporteerd. Voor 2013 is nagegaan wat er is gebeurd om afstemming en samenwerking met andere partijen te bewerkstelligen en op welke wijze scholen zijn geactiveerd om te werken aan gezondheidsbevordering bij leerlingen en studenten. Er is eveneens gekeken in hoeverre deze strategie scholen daadwerkelijk heeft bereikt. Daarnaast is het gedrag van jeugdigen omtrent de verschillende gezondheidsthema's beschreven. Daarvoor is gebruikgemaakt van bestaande onderzoeksbronnen.

Samenwerking en coördinatie goed op gang - blijvend punt van aandacht

Het afgelopen jaar is veel energie gestoken in de afstemming met verwante landelijke programma's en het in onderling overleg opbouwen van een ondersteuningsstructuur voor de scholen. De afstemming met andere landelijke programma's en instanties bleek niet altijd eenvoudig, maar is uiteindelijk wel bereikt. Belangrijk daarbij was het in de projectorganisatie opnemen van professionals en experts die al actief zijn in een van de organisaties waarmee de samenwerking is aangegaan. Ook de samenvoeging met de al lopende #Jeugdimpuls heeft aan samenhang en efficiëntie bijgedragen.

Op het vlak van samenwerking met andere instanties en de aanpak naar scholen gericht op het bevorderen van een Gezonde School-beleid is te constateren, dat:

- inmiddels een groot aantal actieve instanties zich gecommitteerd heeft aan samenwerking binnen de Onderwijsagenda SBGL en er een gecoördineerd aanbod van stimuleringsprogramma's en ondersteuning voor het onderwijs beschikbaar is;
- ook na de start van de Onderwijsagenda SBGL relevante initiatieven zijn ontwikkeld, waarmee in een vroegtijdig stadium samenwerking is gezocht (zoals Nationaal Programma Preventie en GGD voor het Vignet Gezonde School);
- het gelukt is om over een breed scala aan thema's heel veel informatie op een overzichtelijke wijze toegankelijk te maken via een portal gezondeschool.nl, waarbij op het al verrichte werk van het RIVM is voortgebouwd. Er is zeer uitvoerig over de Onderwijsagenda SBGL naar de scholen gecommuniceerd, onder meer via media van de projectpartners.

De inzet vanuit de impuls is gericht geweest op het verhelleren van de meerwaarde van een Gezonde School-beleid voor het onderwijs zelf. Deze benadering is ingegeven door de gedachte

dat de behoefte aan een Gezonde School-beleid veeleer vanuit de scholen en leerkrachten zelf zou moeten groeien dan van buitenaf zou moeten worden gepropageerd.

Grote interesse ondersteuningsactiviteiten bij scholen

Er is gewerkt aan een eenvoudige en goed bij het onderwijs aansluitende aanpak van de ondersteuning van scholen in drie hoofdvormen: advies op maat door een Gezonde School-adviseur, inzetten van een Gezonde School-activiteit of verstrekking van een geldbedrag om een eigen medewerker extra in te kunnen zetten. Deze overzichtelijke en praktijkgerichte aanpak lijkt positief te worden gewaardeerd gelet op de grote respons.

Op de mogelijkheid tot inschrijving, is zeer uitgebreid en enthousiast gereageerd door de scholen. In het primair onderwijs zijn in totaal van 1.233 scholen aanvragen voor ondersteuning binnengekomen, wat neerkomt op een bereik van 17% onder de basisscholen. In het voorgezet onderwijs zijn 306 en in het middelbaar beroepsonderwijs 55 ondersteuningsaanvragen door scholen ingediend. De meeste interesse bestaat voor de inzet van een Gezonde School-activiteit en de verstrekking van het geldbedrag. De inschrijving is zeer recent gesloten (29 november 2013) waardoor definitieve aantallen nog enigszins kunnen wijzigen. Ook konden scholen meerdere ondersteuningsaanvragen indienen. De omvang van de gevraagde ondersteuning overstijgt de beschikbare (budgettaire en personele) mogelijkheden zeer fors.

Onderzoek naar gezond gedrag jeugdigen is in beweging

De voortgang van de Onderwijsagenda SBGL wordt in dit rapport aangevuld met een beschrijving van het gedrag van leerlingen op de Gezonde School-thema's. Dit is gebeurd op basis van beschikbaar landelijk onderzoek van derden. Het is niet op alle punten mogelijk geweest hier een volledig en consistent beeld van te verkrijgen. De beschikbare landelijke bronnen verschillen daarvoor soms te veel in hun onderzoeksanpak. Voor enkele thema's ontbreken geschikte bronnen. Ook is er sprake van het wegvallen van en samenvoegen van verschillende onderzoeken. Dit traject is momenteel volop in ontwikkeling. Deze factoren maken het lastiger om vast te stellen wat de feitelijke ontwikkelingen in het gedrag van leerlingen en studenten zijn en waar zich vooral de problemen voordoen.

Toekomst

De uitvoering van de Onderwijsagenda SBGL bevindt zich nog in tamelijk pril stadium. De eerste stap is gezet door de ontwikkeling en het aanbieden van ondersteuningsmogelijkheden voor Gezonde School-beleid. Stappen die moeten volgen hebben betrekking op het daadwerkelijk ontwikkelen van Gezonde School-beleid door scholen, het inrichten van de schoolpraktijk op basis van dit beleid en bevorderen van gezond gedrag bij de leerlingen zelf. Er is dus nog een flinke route te gaan.

De koppeling van de Onderwijsagenda SBGL aan andere initiatieven zoals #Jeugdimpuls en Convenant Gezond Gewicht vergroot naar zich laat aanzien de impact ervan. Op dit vlak zijn enkele flankerende beleidsinitiatieven en partners te noemen die deze krachtenbundeling verder zouden kunnen versterken. Overleg met deze potentiële partners is vaak al gaande. Meer concreet gaat het om:

- Nationaal Programma Preventie, waarbinnen jeugd een doelgroep zal zijn;
- ontwikkeling Jeugd Gezondheidszorg, met name de invoering van adolescentensprekuren;
- Convenant Gezond Gewicht, JOGG activiteiten krijgen naar verwachting een vervolg;

- Impuls Sport en Bewegen in de Buurt, bij veel projecten zijn scholen betrokken. Met name in de twee laatstgenoemde beleidsprogramma's is het mogelijk om de lokale overheid en scholen zelf een duidelijkere rol te geven in de uitwerking van de Onderwijsagenda SBGL. Dit achten verschillende betrokkenen van belang, in het bijzonder voor de verankering en verduurzaming van de tijdelijke SBGL-regeling in duurzaam Gezonde School-beleid.

Al met al heeft de Onderwijsagenda SBGL in het eerste projectjaar een stevige stap vooruit gezet in het activeren van scholen in hun Gezonde School-beleid en zijn er goede perspectieven voor het vervolg.

1. Monitor Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl

1.1 Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl

Op verzoek van de ministeries van VWS en OCW hebben de onderwijsraden (po, vo en mbo) de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl (SBGL) opgesteld, waarbij zoveel mogelijk is aangesloten bij wat andere partijen op het gebied van bewegen en gezondheid reeds hebben ontwikkeld en ondernomen. Enkele belangrijke initiatieven waarvoor dit geldt zijn het Convenant Gezond Gewicht (Jongeren Op Gezond Gewicht), de #Jeugdimpuls als onderdeel van het Centrum Gezond Leven RIVM en het Vignet Gezonde School (GGD NL).

Het doel van de Onderwijsagenda SBGL is het stimuleren van scholen om te komen tot schoolbeleid met betrekking tot sport, bewegen en een gezonde leefstijl, leidend tot een kwantitatieve en kwalitatieve toename van sport, bewegen en een gezond leefstijlaanbod in en rondom de school. De Onderwijsagenda SBGL beslaat een periode van vier jaar, de uitvoering is gestart in 2012 en loopt tot 2016. Ook na de start van de impuls Onderwijsagenda SBGL eind november 2012 zijn nieuwe beleidsinitiatieven ontwikkeld waarmee nadrukkelijk afstemming en samenwerking wordt gezocht. Zo is vanaf het voorjaar van 2013 het Nationaal Preventie Programma (NPP) ontwikkeld waarbij elementen van de Onderwijsagenda SBGL zijn meegenomen.

Werkwijze van de Onderwijsagenda SBGL

De Onderwijsagenda SBGL is een sectoroverstijgende agenda met gezamenlijke ambities. De scholen in het po, vo en mbo verschillen in problematiek (achtergrond leerlingen) en schaalgrootte en daarmee in de ondersteuningsbehoefte. Dit betekent dat er per onderwijssoort een gedifferentieerde aanpak nodig is. Voor alle sectoren worden op drie niveaus activiteiten ondernomen. Op het niveau van de leraar (micro), de schooldirectie (meso) en het schoolbestuur (macro) worden activiteiten ondernomen om te komen tot effectiever beleid op het gebied van sport, bewegen en gezonde levensstijl. Daarbij wordt nauw samengewerkt met andere organisaties in Nederland die aan vergelijkbare doelen werken, zoals de #Jeugdimpuls en het Convenant Gezond Gewicht. Ook tijdens de uitvoeringsfase van de Onderwijsagenda SBGL worden gerichte acties ondernomen om zoveel mogelijk samen te werken met andere partijen.

De Onderwijsagenda SBGL stimuleert het zichtbaar maken van Gezonde School-beleid middels certificering. Op verschillende thema's rondom sport, bewegen en gezonde leefstijl kunnen scholen in het po, vo en mbo een Vignet Gezonde School aanvragen. Er zijn deelcertificaten te behalen op de onderstaande thema's. Per onderwijssoort kan het aantal thema's verschillen, zoals weergegeven in tabel 2.1. Het onderzoek en de rapportage zal zoveel mogelijk aansluiten bij de vignetstructuur van de Gezonde School.

Tabel 1.1. Thema's Gezonde School-beleid per onderwijssoort

po	vo	mbo
voeding en mondgezondheid	voeding en mondgezondheid	voeding en mondgezondheid
sport en bewegen	sport en bewegen	sport en bewegen
Gezonde Schoolpleinen	Gezonde Schoolpleinen	Gezonde Schoolpleinen
roken en alcohol	roken, alcohol en drugs	roken alcohol en drugs
relaties en seksualiteit	relaties en seksualiteit	relaties en seksualiteit
fysieke veiligheid	fysieke veiligheid	fysieke veiligheid
binnenmilieu	binnenmilieu	binnenmilieu
persoonlijke verzorging		
sociaal-emotionele ontwikkeling		psychische gezondheid

Op elk van deze thema's zijn per sector criteria ontwikkeld waaraan scholen moeten voldoen om in aanmerking te komen voor een deelcertificaat. Het certificaat voor Gezonde Schoolpleinen gaat waarschijnlijk vallen onder de certificering sport en bewegen. Om de aanvraag van certificaten te stimuleren, kunnen scholen ondersteuning aanvragen. Scholen kunnen de hulp inschakelen van een Gezonde School-adviseur voor advies op maat. Scholen kunnen er ook voor kiezen om erkende Gezonde School-activiteiten (interventies) in te zetten. Tenslotte is er de mogelijkheid om ondersteuning aan te vragen in de vorm van een geldbedrag zodat onderwijsprofessionals zelf kunnen werken aan Gezonde School-beleid. Door het invullen van een quickscan kan de school haar ondersteuningsbehoefte bepalen.

De fase van uitwerking van het landelijke Gezonde School-vignet is per sector verschillend. Voor het po is het bereik in toegekende vignetten het verst gevorderd. Daar werd al voorafgaand aan de Onderwijsagenda SBGL een stimuleringsbeleid Gezonde School ingezet en zijn de eerste vignetten inmiddels toegekend. Voor het vo (vmbo in beweging) en mbo (masterplan bewegen en sport bo) was vanuit het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs tevens aandacht voor het Gezonde School-beleid. Naar verwachtingen worden eind 2013 de eerste vignetten voor het mbo uitgereikt. De criteria voor het voortgezet onderwijs zijn in ontwikkeling en zijn vanaf september 2014 beschikbaar. De toekenning van aangevraagde ondersteuningstrajecten wordt 16 januari gecommuniceerd naar scholen. Deze starten daarna zo spoedig mogelijk.

Doelstellingen Onderwijsagenda SBGL

De gezamenlijke -sectoroverstijgende- doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL richten zich op een substantiële uitbreiding van het aantal (po-, vo-, en mbo-)scholen in Nederland dat een gericht Gezonde School-beleid heeft. Dit resulteert in 2016 in het uitreiken van minimaal 850 Gezonde School-vignetten. Daarnaast is de ambitie dat er in 2016 sprake is van een uitgewerkte doorlopende leerlijn Gezonde Leefstijl met bijbehorend advies over leermiddelen en een leerlingvolgsysteem. De ontwikkeling van deze leerlijn is in 2013 in overleg met het ministerie van OCW buiten de Onderwijsagenda SBGL geplaatst als een afzonderlijk project. Dit wordt door de SLO – nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling - uitgewerkt.

1.2 De monitor Onderwijsagenda SBGL

Het projectteam SBGL heeft het Mulier Instituut opdracht gegeven om de ontwikkeling en vorderingen van de werkzaamheden rondom de Onderwijsagenda SBGL tot en met 2016 te

volgen, waarbij jaarlijks in december de projectvoortgang wordt gerapporteerd. De aanpak voor de monitor van de Onderwijsagenda SBGL wordt in deze paragraaf uitgewerkt.

Doel en reikwijdte van de monitor

De doelstelling van de monitor SBGL is meer inzicht verkrijgen in de resultaten van verrichtte werkzaamheden binnen de Onderwijsagenda SBGL. Daarmee kan worden nagegaan welke implementatievormen het meest in een behoefte voorzien, zodat het beleid mogelijk gedurende de looptijd kan worden bijgesteld. Daarnaast heeft deze monitor een functie in het volgen van andere relevante onderzoekspublicaties op de deelthema's van de Gezonde School. De uitkomsten van de monitor kunnen ook bijdragen aan de vormgeving van vervolgbeleid na 2016, mogelijk aansluitend bij de plannen die vanuit het Nationaal Preventie Programma (NPP) ontstaan. Tevens wordt voor scholen en besturen inzichtelijk hoe zij functioneren ten opzichte van andere scholen.

Voor de monitor van de Onderwijsagenda SBGL wordt van het VBTB-model (Ministerie van Financiën, 1999)¹ gebruik gemaakt, waarin bij de beleidsrealisatie onderscheid wordt gemaakt tussen inzet van middelen (input), uitvoeren van leveringsactiviteiten (throughput), resultaten van deze activiteiten (output) en de mate waarin de beoogde effecten van het beleid worden gerealiseerd (outcome). De Onderwijsagenda SBGL is in eerste aanleg gericht op beleidsvorming door schoolbesturen en schooldirecties (output) en beoogt daarmee uiteindelijk op leerlingniveau resultaten te bereiken (outcome). Daarom ligt in de monitor de focus op voortgangsindicatoren rondom de levering door het programma (throughput) en de resultaten bij de scholen (output). Binnen de mogelijkheden van deze monitor (tijd en middelen) is bovendien het goed vaststellen van resultaten niet eenvoudig. De resultaten van het beleid hebben tijd nodig om te bekijken en daadwerkelijke effecten zijn naar verwachting niet uitsluitend en volledig toe schrijven aan de Onderwijsagenda SBGL, mede vanwege de vele 'spelers' en inspanningen op dit beleidsterrein. Wanneer gedurende het programma op het gebied van throughput en output goede voortgang wordt gerealiseerd, wordt het aannemelijk geacht dat dit ook een positieve uitwerking heeft op kinderen en jongeren (outcome). Om te volgen welke ontwikkeling zich op dit front voltrekt, worden gegevens verzameld uit periodiek onderzoek naar jeugdgedrag op de SBGL thema's.

Voor de voortgangsbepaling van het programma zijn indicatoren geformuleerd aan de hand van het RE-AIM-model (Glasgow e.a.)² waarmee de implementatie en verspreiding van vernieuwingen kan worden gevolgd.

- Reach (Bereik): het aantal en percentage deelnemers onder de doelpopulatie (i.c. de scholen)
- Effectiveness (Effectiviteit): verandering in relevante uitkomstmaten (i.c. schoolbeleid) en algemene tevredenheid;

¹ Ministerie van Financiën, Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording, mei 1999.

² Glasgow, R. E., Vogt, T. M., & Boles, S. M. (1999). Evaluating the public health impact of health promotion interventions: the RE-AIM framework. *Am J of Public Health*, 89, 1322-1327.

- Adoption (Adoptie): aantal, percentage en representativiteit van deelnemende professionals;
- Implementation (Implementatie): mate waarin het programma op consistente wijze (zoals voorgeschreven) wordt uitgevoerd (door gebruikers);
- Maintenance (Behoud): langetermijneffecten en behoud van resultaten bij (eind)doelgroep en support door professionals.

Binnen het RE-AIM-model ligt in deze voorgestelde monitor de focus op bereik, effectiviteit (schoolniveau), adoptie en implementatie. Vanwege de eerder genoemde reden zal het nauwelijks mogelijk zijn vorderingen rond behoud vast te stellen.

Voortgangsindicatoren voor de monitor SBGL

De indicatoren aan de hand waarvan de inspanningen en resultaten van de Onderwijsagenda SBGL zullen worden gevolgd, zijn in onderstaande tabel 1.2 weergegeven. Daarnaast is aangegeven welke vormen van dataverzameling voor de indicatorenbepaling worden benut.

Tabel 1.2 Overzicht van voortgangsindicatoren voor de monitor SBGL

	Throughput (proces) → Output (prestatie)	Methode van onderzoek (cf. tabel 1.3)
	<u>Voortgangsindicatoren throughput:</u>	
Activiteiten van de Onderwijsagenda SBGL	A. Volgen van activiteiten die worden ondernomen door projectteam voor samenwerking met landelijke partners. B. Volgen van activiteiten van de Onderwijsagenda SBGL naar het onderwijs op schoolniveau: - Aantal scholen dat de quickscan doorloopt; - Werking ondersteuningsbehoefte; - advies op maat - inzet Gezonde School-activiteit (interventie) - verstrekking geldbedrag. C. Gebruik en ervaringen ondersteuning;	1, 3
	<u>Voortgangsindicatoren output:</u>	
Bereik onderwijs	- Aantal aanvragen ondersteuningsbehoefte per schooltype - Aantal scholen met gecertificeerd Gezonde School-beleid (uitgesplitst naar deelcertificaten) - Representativiteit van deelnemende scholen op basis van landelijke cijfers (indien mogelijk) - Vorderingen op deelt thema's Gezonde School gerelateerd aan certificeringeisen Gezonde School	1, 2
Effectiviteit	- Mate waarin effectieve interventies uit database CGL zijn ingezet - Uitkomsten van mogelijke (evaluatie)studies deelt thema's - Samenwerking landelijk partners	
Adoptie	- Mate van gebruik binnen onderwijs (micro, meso, macro) - Aantal ondersteunende professionals (o.a. docenten) - Mate waarin docenten op gecertificeerde scholen werken aan thema's Gezonde School - Mate van inzet interventies CGL database	3, 4
Implementatie	- Tevredenheid scholen en gebruikers (leraren) - Inzet effectieve interventies op thema's Gezonde School	

Om de ontwikkeling van het SBGL-programma te volgen worden vier vormen van dataverzameling gebruikt. Er wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij of gebruikgemaakt van reeds bestaande dataverzamelingen en relevante onderzoeksbronnen:

1. Informatieverzameling bij het projectteam SBGL. Hierbij worden de volgende bronnen geraadpleegd: Data uit het systeem Vignet Gezonde School (aantal scholen, kenmerken scholen, fase van deelname). Data van de ondersteuningsaanvragen van scholen (aantal aanvragen, type ondersteuning). Lijst met (structureel) afstemmingsoverleg vanuit het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL. Webstatistieken van de quickscan Gezonde School en Gezondschool.nl.
2. Volgen van landelijk onderzoek en andere relevante bronnen op de deelthema's Gezonde School.
3. Panelgesprekken met SBGL-medewerkers (landelijke experts en Gezonde School-adviseurs) en gebruikerspanels (po – vo – mbo vanaf 2014);
4. Een enquête aan het einde van de looptijd van de Onderwijsagenda SBGL. Mogelijkheden die wij passend en uitvoerbaar achten zijn een enquête onder alle scholen/schoolbesturen met een vignet Gezonde School of een vragenlijst onder docenten (5 per school) uit een steekproef van deelnemende scholen over de manier waarop zij werken aan thema's rondom de Gezonde School.

Naast beschikbare informatie uit het programma (1) worden in deze jaarlijkse monitor ook landelijke bronnen en andere relevante onderzoekspublicaties met raakvlakken op de deelthema's van de Gezonde School gevolgd (2). Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor studies met landelijke cijfers over gezond gedrag van kinderen en jongeren. En meer verklarende studies over determinanten van gezond gedrag of de implementatie van Gezonde School-beleid, die van waarde kunnen zijn bij de uitvoering van de Onderwijsagenda SBGL.

Planning voor de monitor SBGL

De monitor SBGL is per oktober 2013 gestart. In het najaar van 2013 heeft een eerste dossieranalyse van het project plaatsgevonden. Daarnaast is een protocol ontwikkeld voor het volgen van onderzoek op de deelthema's van de Gezonde School. Verder hebben (panel)gesprekken plaatsgevonden met de projectleiding, landelijke experts en Gezonde School-adviseurs. Deze gesprekken vinden jaarlijks plaats.

Vanaf 2014 worden tevens jaarlijkse panelgesprekken georganiseerd met gebruikers (docenten, schoolleiders) uit het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. In 2015 of 2016 vindt een evaluatieve enquête onder scholen/professionals plaats. De concrete invulling hiervan wordt later in overleg met de opdrachtgever bepaald.

Tabel 1.3 Tijdschema voor de monitor van de Onderwijsagenda SBGL

	2013	2014	2015	2016
Ontwikkelen protocol volgen landelijke bronnen en onderzoek		Oktober	-	-
1. Informatieverzameling projectteam	Volgen voortgang	Volgen voortgang	Volgen voortgang	Volgen voortgang
2. Volgen landelijk onderzoek en andere relevante bronnen	Verkennen en beschrijven relevante bronnen	Verkennen en beschrijven relevante bronnen	Verkennen en beschrijven relevante bronnen	Verkennen en beschrijven relevante bronnen
3. Panelgesprekken gebruikers en medewerkers SBGL	Medewerkers SBGL	Medewerkers SBGL en gebruikers po, vo en mbo	Medewerkers SBGL en gebruikers po, vo en mbo	Medewerkers SBGL en gebruikers po, vo en mbo
4. Enquête		-	-	Medio 2016. Doelgroep nader te bepalen
Rapportage monitor SBGL	1 december	1 december	1 december	1 december

Op basis van de bevindingen vindt jaarlijks verslaglegging plaats over de activiteiten en inspanningen die zijn ondernomen door het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL over het verloop van- en ervaringen met het ondersteuningsproces, de implementatie van Gezonde School-beleid bij de scholen en van de belangrijkste onderzoeksuitkomsten op de deelthema's van de Gezonde School.

1.3 Leeswijzer

In deze rapportage gaan we in hoofdstuk 2 in op de ontwikkeling van een ondersteuningsstructuur voor de scholen vanuit de Onderwijsagenda SBGL. De activiteiten ontwikkeld om tot doelgerichte en effectieve ondersteuning van Gezonde School-beleid te komen worden hierbij in beeld gebracht. Hoofdstuk 3 gaat in op de mate waarin scholen actief op het programma-aanbod reageren. Daarbij moet worden bedacht dat de inschrijving op dit aanbod feitelijk pas enkele weken voor deze rapportage is gestart (7 oktober 2013). De stand van zaken bij de schoolgaande jeugd op de Gezonde School-thema's wordt in hoofdstuk 4 beschreven op basis van kennisbronnen die hierover beschikbaar zijn. Het rapport wordt afgerond met een aantal conclusies en beleidssuggesties in hoofdstuk 5.

2. Opbouw van een ondersteuningsnetwerk

De Onderwijsagenda SBGL tracht de samenwerking tussen lokale en landelijke partijen die werken aan de Gezonde School te bevorderen om meer scholen met een schoolbeleid voor sport, bewegen en gezonde leefstijl te bewerkstelligen. Het doel hierbij is om het voor scholen makkelijker te maken daadwerkelijk een Gezonde School-beleid te voeren. Dit door de informatie te bundelen en makkelijker vindbaar te maken en zo de jarenlange ‘push’ op gezondheidsthema’s van buiten de scholen om te buigen naar een ‘pull’ vanuit de scholen zelf. Dit hoofdstuk beschrijft de stand van zaken rond de uitvoering van de Onderwijsagenda SBGL. Er is aandacht voor de samenwerking en afstemming met lokale en landelijke organisaties. Vervolgens gaan we kort in op de organisatiestructuur van de Onderwijsagenda SBGL en de werkzaamheden van het projectteam. Daarnaast beschrijven we de opbouw van het ondersteuningsaanbod voor scholen. De informatie in dit hoofdstuk komt voort uit interviews met landelijk thema-experts, Gezonde School-adviseurs, het bijwonen van projectoverleg en aanvullende gesprekken met de projectleiders van de Onderwijsagenda SBGL.

2.1 Samenwerking en afstemming met organisaties

De Onderwijsagenda SBGL richt zich nadrukkelijk op samenwerking met organisaties op het gebied van sport, bewegen en gezonde leefstijl en met partijen binnen het onderwijsveld. Een belangrijk deel van de werkzaamheden in 2013 had betrekking op het bevorderen van samenwerken met en tussen organisaties. Deze paragraaf beschrijft welke vorderingen het afgelopen jaar op dit gebied zijn gemaakt.

Samenwerking #Jeugdimpuls

De Onderwijsagenda SBGL en de #Jeugdimpuls hebben de handen ineengeslagen om gezondheidsbevordering op scholen te stimuleren. Om dit te bereiken is in afstemming met het CGL (#Jeugdimpuls) een ondersteuningsaanbod opgezet om Gezonde School-beleid in het po, vo en mbo te bevorderen. De samenwerking met de #Jeugdimpuls, CGL en GGD is een voornaam aandachtspunt geweest in de opstartfase van de Onderwijsagenda SBGL met als resultaat een eenduidig ondersteuningsaanbod voor het onderwijs. Dit heeft zich vertaald in een gezamenlijke website³ en eenduidige communicatie naar scholen en professionals.

Overlegstructuren en afstemming

De leden van het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL hebben het afgelopen jaar geparticipeerd in verschillende landelijke overlegstructuren. Enkele voorbeelden daarvan zijn het deelconvenant school van het Convenant Gezond Gewicht, de Volksgezondheid Toekomstverkenning 2014 en het Nationaal Preventie Programma (NPP). Daarnaast hebben er ook vele incidentele afstemmingsoverleggen plaatsgevonden, bijvoorbeeld met GGD Nederland, het Voedingscentrum en de Hartstichting, zie bijlage I. Regelmatig vond een dergelijk overleg plaats, omdat plannen ontstonden om iets met sport, bewegen en gezonde leefstijl op of rondom scholen te organiseren. Een voorbeeld daarvan is het Nationaal

³ www.gezondeschool.nl

Programma Preventie, waarbij elementen van de Onderwijsagenda SBGL zijn meegenomen, of het reeds geplande overleg met de Krajicek Foundation over de inbedding van de Koningsspelen.

“Een belangrijk deel van onze werkzaamheden zit in het afstemmen met andere organisaties die zich bezighouden met gezondheid en scholen. Dit begint zijn vruchten af te werpen, want we worden steeds vaker vooraf op de hoogte gesteld of betrokken bij plannen.” (projectteam)

De leden van het projectteam hebben ook actief bijgedragen aan het verspreiden van de mogelijkheden van sport, bewegen en gezonde leefstijl binnen het onderwijs. Niet alleen onder de eigen achterban van de sectorraden, maar ook daarbuiten. Er zijn presentaties verzorgd voor adviseurs van de VO-raad en KVLO, tijdens studiedagen voor onderwijzend personeel en soms ook voor regionale onderwijsbestuurders. In bijlage I is een groslijst van gegeven presentaties opgenomen.

Medespelers en gelijkgestemden

Eerder kwam al naar voren dat er nauwe samenwerking is tussen de Onderwijsagenda SBGL de #Jeugdimpuls en GGD NL over het ondersteuningsaanbod voor scholen en de Gezonde certificering voor gezonde scholen. Er is een aanzienlijk aantal partijen en organisaties dat zich richt op gezondheidsbevordering bij kinderen en jongeren en het onderwijs daarbij als een belangrijke partner zien. Er zijn ook organisaties die bepaalde belangen hebben bij dit thema, bijvoorbeeld als het aankomt op maatregelen die van invloed zijn op docenten en leerlingen. Het initiatief van de ministeries van VWS en OCW om afstemming en overleg te bevorderen lijkt dan ook niet verwonderlijk. Er zijn inmiddels drie ambitiesessies geweest met de landelijke stakeholders. De uitkomsten hiervan worden medio december bekendgemaakt.

Een eigen verkennende analyse van de Onderwijsagenda SBGL laat zien dat verschillende organisaties zich met dezelfde doelen bezighouden en dat daarmee een goede samenwerking is bewerkstelligd, bijvoorbeeld NOC*NSF, de Vereniging Sport en Gemeenten en Algemene Vereniging Schoolleiders. Maar er zijn ook organisaties die dezelfde doelen hebben en waarmee samenwerking verder verbeterd kan worden, zoals de Ouderraden, het NISB en de JGZ. Een ander beduidend veld zijn organisaties die andere belangen hebben bij het thema Gezonde School, maar die nog verder overtuigd moeten worden van de betekenis. Dat zijn bijvoorbeeld de onderwijsopleidingen (alo's/pabo's) en de vakbonden (AOB). In bijlage II is de stakeholdersanalyse van de Onderwijsagenda SBGL opgenomen.

2.2 Organisatiestructuur Onderwijsagenda SBGL

De Onderwijsagenda SBGL is in de basis een samenwerking tussen de drie sectorraden, de PO-Raad, VO-raad en de MBO Raad. Het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL bestaat uit een projectleider en drie sectorverantwoordelijke projectleiders. Het projectteam wordt ondersteund door een medewerker die is belast met administratieve, financiële en communicatieve taken.

Vanuit de Onderwijsagenda SBGL zijn op verschillende thema's landelijke experts aangesteld. In aanvulling op de experts zijn er sinds 1 oktober vier Gezonde School-adviseurs aangesteld.

Deze vier adviseurs zijn elk werkzaam in een regio en sluiten aan op de 28 GGD regio's. Zie figuur 2.1 voor een overzicht van de organisatiestructuur van de Onderwijsagenda SBGL.

Figuur 2.1 Overzicht van de organisatiestructuur van de Onderwijsagenda SBGL

Bron: Onderwijsagenda SBGL

Landelijk experts

Landelijk experts werken op de thema's buurtsportcoach, vakleerkracht, sport, publiek-private samenwerking en Gezonde School. De experts verzamelen en verspreiden kennis op hun thema en ondersteunen professionals die werken aan de Gezonde School. Voor het verspreiden van informatie en goede voorbeelden zijn door de experts de volgende methoden genoemd:

- nieuwsbrieven;
- artikelen in (vak)bladen;
- het onderhouden van een themawebsite;
- de website gezondeschool.nl.

De landelijk experts hebben vanuit hun organisatie en functie ruime ervaring met het thema waarop zij als expert zijn ingezet. De experts vormen op hun thema een sleutel- en schakelrol tussen het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL en hun eigen werkveld.

“Mijn werkzaamheden zijn heel erg gericht op het verzamelen van informatie en het afstemmen en verbinden van partijen. In feite ben ik een linking pin tussen mijn netwerk en de Onderwijsagenda SBGL.” (landelijk expert)

Gezonde School-adviseurs

Naast de experts zijn er sinds 1 oktober 2013 vier Gezonde School-adviseurs aan de slag die scholen in 2014 gaan ondersteunen bij het ontwikkelen van Gezonde School-beleid. Dit gaan zij doen in afstemming met regionale GGD-medewerkers die in 2014 ook als Gezonde School-adviseurs aan de slag gaan op aangevraagde ondersteuningstrajecten, advies op maat, op scholen.

De Gezonde School-adviseurs zijn vanuit hun huidige functie werkzaam bij een sportservicebureau of onderwijsorganisatie. De Gezonde School-adviseurs hebben vanuit deze functies een regionaal netwerk dat een schakel kan vormen tussen de Onderwijsagenda SBGL en meer lokale/regionale samenwerkingsverbanden.

“Door mijn betrokkenheid bij de uitvoering van het programma Sport en bewegen in de buurt heb ik al veel contacten met scholen, verenigingen en sportservicebureaus. Dit netwerk komt van pas bij mijn rol als Gezonde School-adviseur, maar wordt tegelijkertijd verder uitgebreid.” (Gezonde School-adviseur)

Zodra de ondersteuningsaanvragen van scholen zijn gehonoreerd gaan de Gezonde School-adviseurs scholen begeleiden bij de uitvoering van activiteiten of het opzetten van gezondheidsbeleid op school. De Gezonde School-adviseurs hebben zich sinds hun aanstelling hoofdzakelijk gericht op het zoeken van afstemming met de regionale GGD's; zichzelf kenbaar maken bij het onderwijs, de landelijk opererende Gezonde Kantine Brigade en de JOGG adviseurs. Tevens ook op voorlichting geven over het ondersteuningsaanbod en op het onderhouden en opzetten van regionale netwerken.

Afstemming en overleg projectteam

Het projectteam heeft vier keer per jaar een voortgangsoverleg met de voorzitters van de sectorraden. Naast dit voortgangsoverleg heeft het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL het afgelopen jaar veertig vergaderingen gehad om te overleggen over de vorderingen rondom Onderwijsagenda SBGL en werkzaamheden af te stemmen. Daarnaast is er ongeveer iedere drie maanden een overlegmoment geweest tussen het projectteam en de experts. Na 1 oktober 2013 zijn ook de Gezonde School-adviseurs aangesloten.

De volgende paragraaf beschrijft de wijze waarop het onderwijs is geïnformeerd over sport, bewegen en een gezonde leefstijl en over het ondersteuningsaanbod voor scholen.

2.3 Communicatie Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl in en om het onderwijs

De samenwerking tussen de sectorraden is uniek en zorgt voor een groot bereik onder schoolbestuurders. De PO-Raad heeft 900 aangesloten schoolbesturen in het primair onderwijs. Dat is 76 procent van alle schoolbesturen. De VO-raad heeft 334 leden. Dat betekent een bereik van 95 procent van alle schoolbesturen in het voortgezet onderwijs. En bij de MBO Raad zijn alle 70 onderwijsinstellingen in de mbo-sector aangesloten.

Uit het communicatieplan van de Onderwijsagenda SBGL blijkt dat de sectorraden zich in eerste instantie richten op het informeren over sport, bewegen en een gezonde leefstijl. Wat

houdt het in? Wat levert het op en wat is de toegevoegde waarde voor leerlingen, docenten en ouders? Het aanbod moet te allen tijde aansluiten bij het doel van de school: goed onderwijs. Dit met als doel scholen te stimuleren aan de slag te gaan met de Gezonde School. De communicatie is gericht op de bestuurders, directie en docenten binnen het onderwijs. De reden voor deze aanpak is dat de kans op integraal en effectief beleid op deze manier het grootst is.

Om scholen te informeren over sport, bewegen en een gezonde leefstijl en gezondheidsbeleid op scholen te bevorderen is onder andere gebruikgemaakt van *social media* en nieuwsbrieven van de onderwijsraden. Op de nieuwsbrief van de PO-Raad zijn 6.500 mensen geabonneerd, de VO-raad heeft 6.228 abonnees en de MBO Raad verstuurt haar nieuwsbrief aan 6.000 mensen, zie tabel 2.1

Tabel 2.1 Overzicht van het bereik van de communicatie van onderwijsraden

PO-Raad	www.poraad.nl	-
	@PO_Raad	7.739 volgers
	Nieuwsbrief PO-Raad	6.500 abonnees
VO-raad	www.vo-raad.nl	-
	@VO_raad	4.821 volgers
	Nieuwsbrief VO-raad	6.228 abonnees
MBO Raad	www.mboraad.nl	± 20.000 uniek p.m.
	@mbonieuws	6.176 volgers
	Nieuwsbrief MBO Raad (tweewekelijks)	± 6.000 abonnees
	Nieuwsbrief Beleidsinformatie Beroepsonderwijs (wekelijks)	± 1.000 abonnees
	CommunicatieNetwerkNieuws (onregelmatig)	± 200 abonnees
Platform Bewegen en Sport mbo	www.platformbewegenensport.nl	± 1.100 uniek p.m.
	Nieuwsbrief platform Bewegen en Sport mbo (onregelmatig)	± 400 abonnees
	Bijeenkomsten platform Bewegen en Sport mbo	± 100 leden

Bron: Onderwijsagenda SBGL

Er zijn het afgelopen jaar ook diverse artikelen verschenen in vakbladen voor bestuurders en docenten. Enkele voorbeelden daarvan zijn het vakblad Lichamelijke Opvoeding van de KVLO en Podium van de PO-Raad. Daarnaast wordt ook gebruikgemaakt van andere verspreidingskanalen van andere organisaties. Het nieuwsbericht over het ondersteuningsaanbod voor scholen is naar ruim 24 organisaties verzonden, zie bijlage I voor een overzicht.

Website gezondeschool.nl

De samenwerking met de #Jeugdimpuls heeft gezorgd voor één website waar alle informatie rond de Gezonde School kan worden gevonden. De website www.gezondeschool.nl is het voornaamste kanaal voor communicatie vanuit de Onderwijsagenda SBGL en de #Jeugdimpuls over de Gezonde School. Op deze website is alle informatie over het ondersteuningsaanbod voor scholen te vinden en via deze website doen scholen ook de aanvraag voor ondersteuning.

In de periode tussen september en november 2013 is de website gemiddeld 2.694 keer per week bezocht, zie tabel 2.2. Er ontstond een duidelijk piek in het aantal webbezoeken in week 41 op het moment dat de inschrijving voor het ondersteuningsaanbod van start ging. Op dat moment werd ook het hoogste maximale aantal unieke webbezoeken van 6.289 geregistreerd. Voor het

primair onderwijs lag de piek in het hoogste aantal unieke webbezoeken ook in week 41. In het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs lag de piek later.

Tabel 2.2 Overzicht van unieke webbezoeken van de website gezondschool.nl in de periode september – november, in aantallen

	Totaal	po	vo	mbo
maximum per week	6.289	1.062	330	369
minimum per week	1.200	322	164	225
gemiddeld per week	2.694	685	240	275

Bron: RIVM, per 28 november 2013

Opvallend is dat meer dan de helft van de webbezoeken in deze periode direct binnenkomt. Dat betekent dat de URL wordt ingetypt of wordt aangeklikt via een digitale nieuwsbrief. Waarschijnlijk heeft de informatieverspreiding vanuit de Onderwijsagenda SBGL via nieuwsbrieven en vakbladen hieraan bijgedragen. De overige webbezoeken zijn binnengekomen via een zoekmachine (25%) of via externe websites (21%), als Twitter of LinkedIn.

De pagina met het overzicht van het ondersteuningsaanbod voor het onderwijs is het meest bezocht. Deze pagina is ruim 26.000 keer bezocht, zie tabel 2.3. Ook valt uit het overzicht op te maken dat er bij scholen veel interesse is voor de inzet van Gezonde School-activiteiten (interventie) en de verstrekking van het geldbedrag.

Tabel 2.3 Overzicht van de meest bezochte pagina's op gezondschool.nl in de periode september - november, in aantallen

	Aantal paginabezoeken
Overzicht ondersteuningsaanbod	26.071
Homepage gezondschool.nl	24.824
Inzet Gezonde School-activiteiten	7.013
Verstrekking geldbedrag	6.776
Overzicht Gezonde School-activiteiten primair onderwijs	5.661

Bron: RIVM, per 28 november 2013

De volgende paragraaf beschrijft het ondersteuningsaanbod voor scholen. Welke middelen zijn er beschikbaar om aan gezondheidsbevordering op school te werken?

2.4 Ondersteuningsaanbod voor scholen

Vanuit de #Jeugdimpuls, gecoördineerd door het RIVM, is in 2012 in samenwerking met lokale GGD'en een eerste ronde met ondersteuningsactiviteiten voor het primair onderwijs uitgevoerd. Onder de noemer Gezonde School konden basisscholen kiezen uit 'advies op maat' of het inzetten van een interventie uit de database van het Centrum voor Gezond Leven. In deze eerste ronde hebben in totaal 484 basisscholen een aanvraag bevestigd gekregen. Dat is zo'n 7 procent van het totale aantal basisscholen in Nederland. Ongeveer de helft van de scholen diende een

aanvraag in voor een advies op maattraject en drie kwart voor een of meerdere interventies. Dit houdt in dat een kwart zowel voor advies op maat als versterking bij een interventie koos.⁴

Quickscan; Hoe gezond is mijn school?

In aanvulling op het ondersteuningsaanbod is een quickscan ontwikkeld die kan helpen aandachtspunten voor Gezonde School-beleid te identificeren. Via een website⁵ kunnen scholen, docenten en leerlingen op eenvoudige wijze inzicht krijgen in wat een school al doet aan gezondheidsbevordering en wat je als school nog meer kan doen. De website is sinds 1 oktober actief.

Helaas zijn de uitkomsten die deze tool oplevert alleen beschikbaar voor diegene die de quickscan invult. De webstatistieken geven wel enig inzicht in het gebruik van de quickscan in de afgelopen maand. Tussen 7 oktober - de opening van het ondersteuningsaanbod - en 22 november is de website door 1.329 unieke bezoekers bezocht. Daarvan hebben 702 personen de test voor het po ingevuld, 268 de test voor het vo en 164 die van het mbo, zie tabel 2.4.

Tabel 2.4 Overzicht unieke paginaweergaven van de quickscan naar onderwijstype, in aantallen

	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	Middelbaar beroepsonderwijs
Startpagina test	702	313	164
Uitslagpagina	268	139	56
Printweergave	62	27	14

Bron: Onderwijsagenda SBGL november 2013, bewerking Mulier Instituut

Ontwikkeling ondersteuningsaanbod

In afstemming tussen het projectteam van de Onderwijsagenda SBGL, het RIVM en de GGD is in 2013 het ondersteuningsaanbod doorontwikkeld en ook voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs opgezet. Een belangrijk verschil met de eerste ronde voor het primair onderwijs is dat scholen de ondersteuning zelf moeten aanvragen. Voorheen was het ook mogelijk dat een GGD-medewerker een aanvraag indiende. Door samenwerking met de Onderwijsagenda SBGL is het ondersteuningsaanbod uitgebreid met een geldbedrag voor scholen. Voor het schooljaar 2013-2014 konden scholen drie elementen van ondersteuning aanvragen of een combinatie van twee elementen. Het ondersteuningsaanbod bestond uit:

- advies op maat;
- Gezonde School-activiteit (interventie);
- verstrekking geldbedrag.

⁴ Albers, L., I. Coenen-van der Burg, I. Van der Vlugt & W. Bemelmans (2013). Een impuls voor extra gezondheidsbevordering in het primair onderwijs: wat levert het op? *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*. Jaargang 91; nummer 6 (2013).

⁵ www.hoegezondisjouwsschool.nl

Ondersteuning; advies op maat

In een advies-op-maattraject begeleidt een Gezonde School-adviseur een school bij het opstellen van een plan om de gezondheid van leerlingen te bevorderen. De Gezonde School-adviseur is een medewerker van de GGD of een van de vier adviseurs vanuit de Onderwijsagenda SBGL. De Gezonde School-adviseur is op de hoogte van de lokale situatie en kent daarmee de lokale mogelijkheden.

Ondersteuning; Gezonde School-activiteit (interventie)

Scholen kunnen per onderwijssoort uit verschillende Gezonde School-activiteiten of lespakketten kiezen. Deze interventies zijn erkend en komen uit de database van het Centrum voor Gezond Leven, de I-database. Per thema van de Gezonde School zijn er activiteiten die ingezet kunnen worden. Voor sommige activiteiten geldt een bijdrage in de kosten of is deskundige begeleiding aan de activiteit verbonden. Dat verschilt per activiteit.

Ondersteuning; verstrekking geldbedrag

Scholen kunnen een vergoeding aanvragen voor de personele kosten van een eigen medewerker die een taak heeft bij het maken of uitvoeren van gezondheidsbeleid op school. Dat bedrag varieert per schooltype. In het po is een bedrag van €2000,- beschikbaar per aanvraag, in het vo €4000,- en €6000,- in het mbo.

Verdeling ondersteuning eerste tranche

Voor het schooljaar 2013-2014 is een bedrag van ruim twee miljoen euro beschikbaar voor de ondersteuning van onderwijsinstellingen die willen werken aan een gezonde school. In deze eerste tranche is een groter bedrag beschikbaar dan in de tweede en derde tranche vanwege het verwachte enthousiasme bij scholen. De doorlooptijd voor het behalen van een vignet loopt van één tot twee jaar. Daarmee hebben de scholen die nu ondersteund kunnen worden meer kans op het behalen van een vignet. In de eerste tranche kunnen 600 aanvragen in het po, 264 in het vo en 94 in het mbo worden toegekend. Scholen kunnen twee vormen van ondersteuning combineren waardoor het totaal aantal scholen dat deelneemt lager kan uitvallen.

Tabel 2.5 Overzicht van het begrote aantal aanvragen in 2013-2014 naar type ondersteuning en onderwijssoort

	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	Middelbaar beroepsonderwijs
Advies op maat	190	126	40
Gezonde school-activiteit	200	98	38
Verstrekking geldbedrag	210	40	16
Totaal	600	264	94

Bron: Onderwijsagenda SBGL

Het indienen van een aanvraag is geen garantie voor toekenning. Begin 2014 worden scholen op de hoogte gebracht van de status van hun aanvraag. Bij de honorering van de aanvragen wordt onder andere rekening gehouden met: regionale spreiding, scholen met leerlingen uit lagere economische milieus en scholen in JOGG-gemeenten.

De inschrijving voor het ondersteuningsaanbod opende op 7 oktober 2013 en is op 29 november gesloten. In hoofdstuk 3 laten we zien wat de werkzaamheden vanuit de Onderwijsagenda SBGL en andere organisaties heeft opgeleverd. We beschrijven daar het aantal ondersteuningsaanvragen naar thema en schooltype. De volgende paragraaf gaat in op de ervaringen van experts en Gezonde School-adviseurs met betrekking tot hun werkzaamheden in de afgelopen periode.

2.5 Ervaringen van experts en Gezonde school-adviseurs

De doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL zijn op meerdere plaatsen onder de aandacht gebracht, zowel landelijk als regionaal. Eerder kwam naar voren dat experts en adviseurs vanuit hun achtergrond over een netwerk met een groot bereik beschikken. De experts en Gezonde School-adviseurs participeren in diverse netwerken rondom de Gezonde School en aanpalende beleidsterreinen zoals sport, gezondheidsbevordering of onderwijs.

“Vanuit mijn rol verbind ik de Onderwijsagenda SBGL met andere projecten. Maar ook andersom: wat zijn behoeften van andere initiatieven. Maar veel belangrijker: wat willen scholen?” (landelijk expert)

De landelijk experts en de adviseurs geven aan dat afstemming onderling goed verloopt. Beiden zijn nog zoekende naar hun rol ten opzichte van elkaar. Experts beschikken over kennis die bruikbaar is voor scholen en adviseurs weten door hun contact met de onderwijspraktijk wat er speelt.

Een van de expert gaf aan dat het belangrijk is de thema's die behoren bij de Gezonde School te benadrukken.

“Er is veel aandacht voor de Gezonde School, maar ik denk dat ook belangrijk is aandacht te blijven behouden voor deelthema's. Het begrip Gezonde School zou als een lege huls over kunnen komen.” (landelijk expert)

Netwerkvorming rond de Gezonde School

Verschillende organisaties houden zich bezig met gezondheidsbevordering op scholen. De experts en Gezonde School-adviseurs geven aan dat de samenwerking met partijen rondom de Gezonde School goed verloopt.

“We weten elkaar te vinden. De contacten verlopen uiterst plezierig en we vullen elkaar aan” (Gezonde School-adviseur)

Op het moment dat de ondersteuningsaanvragen aan de scholen bekend zijn gemaakt gaan de Gezonde School-adviseurs hulp bieden aan scholen die werk willen maken van gezondheidsbevordering. Zij gaan dit doen in afstemming met de lokale GGD'en. De adviseurs hebben zich sinds hun start op 1 oktober 2013 ingespannen om samenwerking met lokale GGD's vlot te laten verlopen.

“Ik vermoed dat de GGD'en in het begin huiverig waren over de samenwerking. Maar inmiddels zijn er goede contacten en ondersteunen we elkaar.” (Gezonde School-adviseur)

Een van de adviseurs vertelt dat de GGD van oudsher veel contact heeft met basisscholen, maar zich vooral op enkele thema's lijkt te concentreren in plaats van het volledige spectrum. Er waren al positieve geluiden te horen over de meerwaarde van de samenwerking op regionaal niveau.

“Regionaal begint de samenwerking zijn vruchten af te werpen. Inmiddels heeft de provincie zich ook uitgesproken over de Gezonde School. We verwachten dat daardoor extra mogelijkheden ontstaan.” (Gezonde School-adviseur)

Lokale netwerkvorming en betrekken onderwijs

Er zijn veel netwerken rond de Gezonde School. Op dit moment bestaan netwerken vooral uit professionals die scholen ondersteunen, maar scholen participeren zelf nog niet of nauwelijks binnen de netwerken. Het valt op dat de meerderheid van het contact zich afspeelt met organisaties en professionals die scholen benaderen. Ook de aanwezigheid van het onderwijs bij sommige studiedagen is volgens de gesproken experts en adviseurs voor verbetering vatbaar.

“De uitdaging is altijd hoe benader en bereik je scholen. Wij hebben ervoor gekozen om projecten uit te lichten en een school centraal stellen. Bijvoorbeeld de beste combinatiefunctionaris van Nederland.” (landelijk expert)

“Ik zou graag meer inzetten op contact met schoolbesturen, maar wel in afstemming met de raden, de lijntjes moeten niet langs elkaar gaan lopen.” (landelijk expert)

Verder valt op dat de expert en adviseurs die we voor dit onderzoek gesproken hebben vooral ervaring hebben met het primair en voortgezet onderwijs. Het middelbaar beroepsonderwijs lijkt een nieuw terrein. Dat betekent niet dat de mbo-instellingen minder in de belangstelling staan. Een van de adviseurs vertelde dat in overleg met de GGD is afgesproken als Gezonde School-adviseur vooral mbo-scholen te benaderen, omdat de GGD al veel goede contacten heeft in het basisonderwijs.

Uit de gesprekken valt ook op te maken dat gemeenten nog weinig betrokken zijn bij de uitvoering van het Gezonde Schoolbeleid. Een van de experts meent dat de afstemming met het convenant Jongeren op Gezond Gewicht verder verbeterd kan worden. Een andere benoemde de lokale samenwerking met gemeenten expliciet als aandachtspunt.

“De relatie met gemeenten is belangrijk, daar liggen kansen. Beleidsmedewerkers moeten Gezonde School-thema's benadrukken en zich er meer bewust van worden.” (landelijk expert)

In de samenwerking met gemeenten kunnen extra kansen liggen om sport, bewegen en een gezonde leefstijl op scholen te bevorderen. Datzelfde geldt voor samenwerking met lokale sportverenigingen. Vanuit de Sportimpuls zijn middelen beschikbaar om het sportaanbod in de buurt te verbeteren. Het onderwijs mag zelf niet aanvragen maar kan bij de aanvraag wel een

goede partner zijn, waardoor mogelijkheden ontstaan om bijvoorbeeld het naschools sportaanbod te organiseren.

“Er spelen extra krachten wanneer gemeenten betrokken zijn, maar op dit moment moeten scholen zelf een aanvraag indienen. Scholen moeten niet verplicht worden om iets te doen.” (Gezonde School-adviseur)

Tot slot: Samenwerken en krachten bundelen

In deze paragraaf zijn de volgende aandachtspunten naar voren gekomen:

- de landelijk experts en Gezonde School-adviseurs versterken elkaar;
- vooral organisaties en professionals buiten het onderwijs participeren in netwerken rond de Gezonde Schoolthema's. Het mobiliseren van professionals van de scholen zelf biedt kansen om de deskundigheidsbevordering binnen scholen te bevorderen;
- lokaal ontstaan meer mogelijkheden door SBGL-doelen te verbinden met gemeenten (JOGG) en verenigingen (Sportimpuls);
- blijven aansluiten bij bestaande initiatieven, samenwerken en krachten bundelen is belangrijk.

3. Resultaten SBGL-programma op schoolniveau

In dit hoofdstuk komt de voortgang van de resultaten op schoolniveau aan de orde. Omdat het feitelijke aanbod vanuit de Onderwijsagenda SBGL pas sinds kort beschikbaar is, zijn de geboekte resultaten nog beperkt. Om de stand van zaken op dit moment in beeld te brengen, presenteren we een overzicht van de ondersteuningsaanvragen van de scholen en de mate waarin scholen eind 2013 beschikken over themacertificaten voor het vignet Gezonde School. In de laatste paragraaf gaan we kort in op de in de Onderwijsagenda SBGL opgenomen sectoroverstijgende en sectorspecifieke doelstellingen op schoolniveau.

3.1 Ondersteuningsaanvragen van scholen

Het aantal en type ondersteuningsaanvragen is per onderwijssoort weergegeven. Het gaat om de aantallen die mogelijk nog bijgesteld worden, omdat de eerste aanvraagperiode van het ondersteuningsaanbod pas zeer onlangs (29 november 2013) is afgesloten. De gepresenteerde cijfers kunnen verschillen van het daadwerkelijk aantal toegekende aanvragen, omdat de vraag het beschikbare budget sterk overstijgt en niet alle aanvragen gehonoreerd kunnen worden. Bovendien kunnen scholen ook twee soorten interventies aanvragen. De definitieve toekenning per onderwijssoort en de inzet op thema's wordt begin 2014 via de website www.gezondeschool.nl bekendgemaakt.

Uit tabel 3.1 blijkt dat verreweg de meeste ondersteuningstrajecten binnen het po zijn aangevraagd. Zo zijn hier 213 aanvragen voor advies op maat, 634 voor de interventie en 695 voor het geldbedrag. Binnen het vo en mbo zijn respectievelijk 306 en 55 ondersteuningstrajecten aangevraagd. Het gaat hierbij voornamelijk om aanvragen voor de interventie en het geldbedrag.

Tabel 3.1 overzicht van het aantal aanvragen in 2013-2014 naar type ondersteuning en onderwijssoort

	po	vo	mbo
Advies op maat	213	63	12
Gezonde School-activiteit	634	121	44
Geldbedrag	695	162	25
Totaal	1.233	306	55

Bron: RIVM, per 1 december 2013

Er is gewerkt aan een eenvoudige en goed bij het onderwijs aansluitende aanpak van de ondersteuning van scholen om te werken aan gezondheidsbevordering van leerlingen. Deze overzichtelijke en praktijkgerichte aanpak lijkt positief te worden gewaardeerd gelet op de grote respons. Het totaal aantal aanvragen voor het po bedraagt 1233, waarmee in het eerste jaar 16,7% van alle basisscholen is bereikt (7360 scholen⁶). Beoogd was om in de eerste tranche 600 po-scholen te bereiken (zie tabel 2.5 in hoofdstuk 2). Het gerealiseerde bereik onder vo-scholen

⁶ <http://www.poraad.nl/content/cijfers-uit-de-sector>

(totaal 1322) is 23%, onder de 70 MBO instellingen bijna 80%. De omvang van de gevraagde ondersteuning overstijgt de beschikbare (budgettaire en personele) mogelijkheden zeer fors.

3.2 Stand van zaken Gezonde School-vignetten

Themacertificaten in het primair onderwijs

Voor het primair onderwijs zijn certificaten voor het vignet Gezonde School sinds 2012 beschikbaar. Het Centrum Gezond Leven van het RIVM heeft het behalen van de certificaten gestimuleerd. Eind november 2013 zijn aan scholen certificaten verstrekt. In tabel 3.3 is de verdeling over de thema's weergegeven. Duidelijk is dat voor enkele thema's, met name voeding, sport en bewegen en sociaal-emotionele ontwikkeling, tot nu toe meer certificaten zijn uitgereikt dan voor de andere.

Tabel 3.3 Overzicht van themacertificaten in het primair onderwijs, in aantallen

Themacertificaat	Aantal
Voeding (en mondgezondheid)	14
Sport en bewegen	34
Sociaal- emotionele ontwikkeling	20
Persoonlijke verzorging	2
Roken, alcohol (en drugs)	6
Relationele en seksuele vorming	2
Fysieke veiligheid	6
(Binnen)Milieu	5

Bron: GGD NL

Themacertificaten in het voortgezet onderwijs

Er zijn nog geen themacertificaten toegekend. De themacertificaten voor het voortgezet onderwijs zijn in ontwikkeling en zullen naar verwachting in september 2014 gereed zijn.

Themacertificaten in het middelbaar beroepsonderwijs

De certificaten voor het middelbaar beroepsonderwijs zijn sinds 1 november beschikbaar. Er zijn op dit moment nog geen themacertificaten toegekend.

3.3 Sectoroverstijgende doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL

De Onderwijsagenda SBGL is een sectoroverstijgende agenda met gezamenlijke ambities van de onderwijsraden. De gezamenlijke sectoroverstijgende doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL richten zich op een substantiële uitbreiding van het aantal (po-, vo-, en mbo-)scholen in Nederland dat een gericht Gezonde School-beleid heeft. De gezamenlijke sectoroverstijgende doelstellingen van de Onderwijsagenda SBGL zijn:

- 1) In 2016 heeft 25 procent van de (po-, vo-, en mbo-)scholen in Nederland een beschreven

Gezonde School-beleid op meso-/directieniveau. Dat heeft geleid tot het uitreiken van minimaal 850 Gezonde School-vignetten.

2) In 2016 is er een samenhangend landelijk beleid en de uitvoering daarvan, voor scholen op het gebied van een gezonde leefstijl, om de diverse initiatieven te kunnen kanaliseren.

3) In 2016 is er een doorlopende leerlijn Gezonde Leefstijl uitgewerkt met bijbehorend leermiddelen- en leerlingvolgsysteemadvies.

3.4 Sectordoelstellingen op schoolniveau van de Onderwijsagenda SBGL

Om recht te doen aan de eigenheid van elke leeftijdsfase en het verwachte verschil in ondersteuningsbehoefte, problematiek en schaalgrootte verschilt de benadering van po-, vo- en mbo-scholen.

Per onderwijstype zijn daarom enkele sectorspecifieke doelstellingen geformuleerd in het verlengde van de algemene doelstellingen. In bijlage III zijn deze sectorspecifieke doelstellingen weergegeven.

Beoogd wordt in deze monitor de situatie op het vlak van deze sectorspecifieke doelstellingen te volgen. In dit stadium bestaat hiervan nog geen goed beeld. De stand van zaken zal in de rapportage over 2014 nader worden uitgezocht en daarin worden beschreven.

4. Stand van zaken SBGL bij de schoolgaande jeugd

Dit hoofdstuk beschrijft de stand van zaken op de thema's van de Gezonde School bij de schoolgaande jeugd. Het hoofdstuk beoogt daarmee enig inzicht te geven in de ontwikkeling op de themagebieden van de Gezonde School. Voordat we de resultaten bespreken, gaan we in op de geselecteerde onderzoeken en wordt inzichtelijk gemaakt welke kennis beschikbaar is en in hoeverre er nog 'witte vlekken' zijn.

4.1 Doel van dit hoofdstuk

Het doel van het eerste deel van dit hoofdstuk is om kennisbronnen rondom de thema's van de Gezonde School in kaart te brengen om te bezien in hoeverre deze bronnen de komende jaren voor deze monitor bruikbaar zijn. Verschillende bestaande monitors hebben raakvlakken met de thema's van de Gezonde School. Het beeld dat via de beschikbare kennisbronnen wordt verkregen van het gedrag van de schoolgaande jeugd geeft een indruk van de ontwikkeling op de themagebieden. Deze huidige stand van zaken kan relevant zijn voor het beleid rondom de Gezonde School. Het kan een indicatie zijn voor welke thema's eventueel extra aandacht behoeven en op welke thema's jeugdigen het goed doen of zich positief ontwikkelen. Deze gegevens kunnen echter niet zonder meer worden gehanteerd als een bepaling van de outcome van de Onderwijsagenda SBGL.

4.2 Overzicht kennisbronnen per thema en onderwijssoort

Deze rapportage richt zich hoofdzakelijk op de monitoronderzoeken die herhaaldelijk worden uitgevoerd. Het is voor het monitoren van de ontwikkeling rondom de SBGL thema's van belang dat onderzoeken met enige regelmaat worden uitgevoerd. Dit maakt het mogelijk om veranderingen in gedrag door de tijd waar te kunnen nemen. Daarnaast is de omvang van de steekproef van belang voor de betrouwbaarheid van een onderzoek. De frequentie en steekproefomvang van enkele kennisbronnen worden hieronder uitgelicht. De gegevens van de andere kennisbronnen zijn in bijlage IV en V te lezen.

Er zijn ook andere onderzoeken geïnventariseerd die betrekking hebben op de thema's van de Gezonde School, deze zijn niet in het overzicht of in de bijlagen meegenomen. Het gaat hier met name over eenmalige onderzoeken, waarbij de stand van zaken op een bepaald thema in kaart gebracht wordt. Andere onderzoeken richten zich meer op gedragsdeterminanten of zijn evaluatie- en effectstudies van beleidsmaatregelen en interventies.

Steekproefomvang

De grote landelijke monitoronderzoeken zijn: de Gezondheidsenquête, OBiN en de Jeugdmonitor CBS. Deze worden jaarlijks uitgevoerd en hebben een grote steekproefomvang. Daarnaast worden de onderzoeken Health Behaviour in School Aged Children (HBSC) Nederland en het Peilstationsonderzoek vierjaarlijks uitgevoerd. De steekproefomvang van HBSC Nederland dient volgens het protocol een omvang te hebben van 1.500 leerlingen voor het basisonderwijs en 4.500 leerlingen voor het voortgezet onderwijs. Naar verwachting zullen 1650 vragenlijsten ingevuld worden door leerlingen van het primair onderwijs en 6600 door leerlingen van het voortgezet onderwijs. Het Peilstationsonderzoek heeft eveneens een grote steekproefomvang, namelijk 2484 primair en voortgezet onderwijsleerlingen.

Veranderingen in de leefstijlmonitors

Het is belangrijk te melden dat het monitoren van leefstijlen vanaf 2014 zal gaan veranderen. Het streven is om één monitor op te zetten waarin alle belangrijke leefstijlkenmerken worden bevraagd. Vragen uit verschillende onderzoeken worden naar verwachting overgeheveld naar de Gezondheidsenquête van het CBS. Monitoronderzoeken als OBiN en enkele onderzoeken van het Trimbos Instituut en Rutgers WPF houden op te bestaan. Aangezien er veel verschillende thema's worden samengenomen kunnen niet alle vragen jaarlijks worden meegenomen. Specifieke thema's (als bewegen) worden eens in de twee jaar in verdiepende modules bevraagd. Deze verandering heeft gevolgen voor de beschikbaarheid van specifieke informatie en de vergelijkbaarheid met eerdere gegevens.

Ook voor de jeugdmonitors is de verwachting dat het een en andere gaat veranderen. De plannen rondom een gezamenlijke jeugdmonitor zijn in ontwikkeling. Er is momenteel wel een landelijke jeugdmonitor van het CBS, die echter is samengesteld op basis van een groot aantal afzonderlijke peilingen. Het streven is om ook hier de verschillende onderzoeken te bundelen in één monitoronderzoek. Dit is een ingewikkelde exercitie, want er zijn veel verschillende jeugdmonitors die leefstijlkenmerken op andere manieren bevragen. In de monitor worden waarschijnlijk vragen uit het HBSC Nederland en het Peilstationsonderzoek opgenomen. Het plan is om deze gezamenlijke jeugdmonitor eens in de twee jaar plaats te laten vinden.

Landelijke monitors; Wat is bekend en wat zijn witte vlekken?

Er zijn voor dit overzicht acht landelijke monitors in kaart gebracht die ingaan op de Gezonde School-thema's, zie tabel 4.1. Thema's die in deze monitors aan bod komen zijn: Voeding en mondgezondheid, Sport en bewegen, Fysieke veiligheid, Roken, alcohol en drugs en Relaties en seksualiteit. De thema's Binnenmilieu, Sociaal-emotionele ontwikkeling (po) en Psychische gezondheid (mbo) komen niet of nauwelijks aan bod in deze landelijke kennisbronnen. In de tot nu toe geselecteerde kennisbronnen bestaat dan ook een 'witte vlek' op deze twee thema's.

De monitors die verschillende leefstijl- en Gezonde School-thema's van de gehele Nederlandse bevolking in kaart brengen, richten zich niet specifiek op jongeren. Wel worden in deze onderzoeken vragen aan bepaalde leeftijdscategorieën voorgelegd of wordt in de resultaten onderscheid gemaakt naar leeftijd. Op deze manier is alsnog iets te zeggen over de stand van zaken bij jongeren. In twee monitors worden resultaten besproken voor leerlingen van het primair en voortgezet onderwijs. De twee monitors die de doelgroepen primair en voortgezet onderwijs specifiek benoemen zijn de Nationale Drug Monitor en de Veiligheidsbarometer. In de overige landelijke monitors worden de typen onderwijs niet benoemd.

Jeugdmonitors; Wat is bekend en wat zijn witte vlekken?

In totaal zijn in tabel 4.2 dertien jeugdmonitors geselecteerd die ingaan op Gezonde School-thema's. Thema's die niet in deze jeugdmonitors vertegenwoordigd zijn, zijn Psychische gezondheid (mbo) en Fysieke veiligheid. Er lijkt dan ook sprake van een 'witte vlek' op deze thema's. Het thema roken en alcohol is het thema dat het meest is bevraagd in de jeugdmonitors.

De doelgroepen van deze monitors lopen uiteen. Zo hebben enkele monitors jeugdigen in een bepaalde leeftijdscategorie als doelgroep waar andere jeugdmonitors alle personen tot en met

een bepaalde leeftijd als doelgroep hebben (bijv. 0 tot en met 18). Van de dertien geselecteerde monitors spreken er vijf specifiek over leerlingen van het primair, voortgezet en/of middelbaar beroepsonderwijs. Bij de onderzoeken omtrent het binnenmilieu en de Gezonde School-pleinen zijn de scholen van het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs de doelgroep in plaats van de leerlingen. Dit maakt dat nog eens drie monitors onderscheid maken naar type onderwijs.

En verder

ZonMw is een project gestart genaamd ‘Schoolzones; Stimuleren van sport en bewegen bij kinderen door een uitnodigende veilige schoolomgeving’. Een belangrijk doel van het project is het vertalen van de onderzoeksresultaten naar concrete maatregelen. Het project levert een leidraad op met adviezen over de inrichting van schoolzones, succesvolle beweegprogramma’s, en organisatorische factoren die zorgen dat schoolzones veilig en gezond zijn en waar kinderen kunnen sporten en bewegen. De onderzoeksresultaten die hier op termijn uit voortkomen kunnen waardevolle informatie opleveren om sport, bewegen en gezonde leefstijl op scholen te bevorderen.

Daarnaast bestaat er voor jongeren op het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs de website testjeleefstijl.nl. Dit is een vraagbaak voor jongeren op het gebied van gezondheid, gevoel, drank, drugs en seksualiteit en andere thema’s waar jongeren tussen de 12 en 25 soms mee zitten. Het betreft vaak vragen waar ze in eerste instantie niet mee naar ouders of school gaan, of die ze zelfs niet met vrienden bespreken. Testjeleefstijl.nl wil gedegen en objectieve informatie geven over een veelheid van onderwerpen en hiermee een veilig baken zijn op internet. Jongeren kunnen naast vragen stellen ook in contact treden met een deskundige door gebruik te maken van de e-hulp. De deskundigen beantwoorden de vraag, of beoordelen dat de vraag te complex is of dat er sprake is van ernstigere problemen. In dat laatste geval wordt de jongere vaak verwezen naar een hulpverleningsinstelling. Daarnaast kunnen jongeren op deze site hun leefstijl in kaart brengen door vragen te beantwoorden over hun leefstijl (testjeleefstijl.nu). Dit kan alleen wanneer de school van de leerling zich hiervoor heeft aangemeld.

Leeswijzer overzichtstabel

In tabel 4.1 en 4.2 is een overzicht van de kennisbronnen per Gezonde School-thema en onderwijstype (po, vo en mbo) weergegeven. In de eerste kolom is de naam van het onderzoek weergegeven, in kolom twee staan de thema’s die in het onderzoek aan bod komen, in kolom drie is de doelgroep, indien mogelijk, in leeftijd uitgedrukt en in kolom vier, vijf en zes is aangegeven of de doelgroep expliciet is benoemd als leerlingen van primair onderwijs, voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. Voor een beschrijving van de kennisbronnen per thema zie bijlage IV.

Tabel 4.1 Overzicht algemeen monitoronderzoek per thema en onderwijssoort

Naam onderzoek	Thema	Doelgroep	PO	VO	MBO
VCP	Voeding en mondgezondheid (persoonlijke verzorging)	7 - 69 jaar			
Gezondheidsenquête	Sport en bewegen	6 -79 jaar			
OBiN	Sport en bewegen				
	Fysieke veiligheid				
Sportersmonitor	Sport en bewegen	5 - 80 jaar			
Vrijtijdsomnibus (VTO)	Sport en bewegen	6 plus			
Nationale Drug Monitor	Roken, alcohol en drugs			X	
Veiligheidsbarometer	Fysieke veiligheid	wisselend	X	X	
Seksuele gezondheid in Nederland 2011	Relaties en seksualiteit	15 - 71 jaar			

Tabel 4.2 Overzicht monitoronderzoeken onder jeugd per thema en onderwijssoort

Naam onderzoek	Thema	Doelgroep	PO	VO	MBO
Kies voor Tandem	Voeding en mondgezondheid (persoonlijke verzorging)	5-, 11-, 17-, 21-, 23-jaar			
HBSC Nederland	Voeding en mondgezondheid (persoonlijke verzorging)	11-16 jaar	X	X	
	Sport en bewegen				
	Roken, alcohol en drugs				
	Relaties en seksualiteit				
	Sociaal-emotionele ontwikkeling				
Monitor Jeugdgezondheid	Voeding en mondgezondheid	0-18 jaar			
	Sport en bewegen				
	Roken, alcohol en drugs				
	Relaties en seksualiteit				
De leefstijl van mbo-studenten in Nederland 2009-2010 (Testjeleefstijl.nu)	Voeding en mondgezondheid (persoonlijke verzorging)				X
	Sport en bewegen				
	Roken, alcohol en drugs				
	Relaties en seksualiteit				
Peilstationsonderzoek	Roken, alcohol en drugs	leerlingen PO (groep 7 en 8) en VO	X	X	
Jeugdmonitor CBS	Roken, alcohol en drugs	0-25 jaar			
	Relaties en seksualiteit				
Roken Jeugd Monitor	Roken, alcohol en drugs	10-19 jaar			
Drinken op school	Roken, alcohol en drugs			X	
ESPAD	Roken, alcohol en drugs	15-16 jaar		X	
Seks onder je 25e	Relaties en seksualiteit	12-25			
Monitor kwaliteit onderwijshuisvesting	Binnenmilieu	PO en VO	X	X	
Onderzoek Centrum Gezonde Scholen	Binnenmilieu		X	X	X

4.3 Situatie per leefstijlthema in 2013

In deze paragraaf vindt u de huidige situatie van de schoolgaande jeugd per Gezonde Schoolthema. Om deze situatie te schetsen is gebruikgemaakt van de eerder genoemde kennisbronnen. Bij het bespreken van de huidige situatie per thema zal een selectie plaatsvinden van de eerder besproken onderzoeken. Dit betekent dat niet van alle onderzoeken de resultaten besproken zullen worden. Waar de onderzoeken het toelaten vindt een toespitsing plaats naar het type onderwijs.

Voeding en mondgezondheid (persoonlijke verzorging)

Uit het *VCP* onderzoek blijkt wat kinderen (7-18 jaar) gemiddeld per dag eten: 87.1 gram aardappelen, 78.8 gram groenten en 87.7 gram fruit, noten of olijven. Voor volwassenen (19-69 jaar) ligt het gemiddelde op respectievelijk 93.3, 130.1 en 117.4 gram per dag. Daarnaast blijkt uit onderzoek uit 2003 onder 2 tot 6 jarigen dat peuters en kleuters in Nederland te weinig groenten, fruit, vis en vezelrijke voedingsmiddelen binnenkrijgen.

Uit *HBSC Nederland (2010)* blijkt dat een grote meerderheid van de jongeren (11 -16 jaar, ruim 85%) antwoordt iedere doordeweekse dag te ontbijten. Daarnaast eet ongeveer 35 procent dagelijks fruit en 40 procent dagelijks groente. Het percentage jongeren dat dagelijks zowel groente als fruit eet bedraagt slechts 18 procent. Ongeveer een derde eet dagelijks snoep of chocolade en ruim een kwart drinkt dagelijks suikerhoudende frisdrank. Basisschoolleerlingen ontbijten vaker, eten vaker fruit en drinken minder vaak frisdrank dan middelbare scholieren. Naarmate jongeren ouder worden, wordt de groep die ontbijt en fruit eet aanzienlijk kleiner en de groep die frisdrank gebruikt aanzienlijk groter. Tegenover 92 procent van de leerlingen van groep 8 van de basisschool die iedere werkdag ontbijten, staat 73 procent van de 16-jarigen die dat doen, een daling van 19 procent. Ook de fruitconsumptie neemt aanzienlijk af: van 42 procent in groep 8 naar 22 procent onder de 16-jarigen. Het percentage dat dagelijks suikerhoudende frisdrank drinkt, groeit van 21 procent van de kinderen uit groep 8 van de basisschool naar 46 procent van de leerlingen in klas 4 van het voortgezet onderwijs.

Uit 'De leefstijl van mbo-studenten in Nederland 2009-2010' dat gebaseerd is op gegevens afkomstig van de test *Testjeleefstijl.nu*, komt naar voren dat 62 procent van de deelnemende mbo-studenten dagelijks ontbijt en 28 procent dagelijks voldoende groente eet. Daarnaast drinkt 53 procent maximaal 1 glas frisdrank per dag en is 74 procent matig met tussendoortjes (maximaal 3 stuks/porties per dag). Ten opzichte van 2008/2009 voldeden significant minder studenten aan de fruitnorm.

Uit *Kies voor Tandem* (2011) blijkt dat de frequentie waarmee de tanden worden geïet verschilt per leeftijd. Zo wordt bij drie kwart van de 5-jarigen tweemaal per dag de tanden geïet, van de 11-jarigen poetst ongeveer 20 procent zijn tanden slechts eenmaal per dag of minder. Van de 17- en 23-jarigen met een lage sociaal-economische status poetst 30-38 procent minder dan twee keer per dag zijn tanden, voor jeugd in deze leeftijd met een hoge sociaal-economische status ligt dit percentage lager namelijk op 23-25 procent. Zowel 5-, 11-, 17- en 23-jarigen komen eenmaal per jaar bij de tandarts. Negen op de tien 11-jarigen bezoekt de tandarts twee keer per jaar, voor 17- en 23-jarigen geldt dat drie kwart de tandarts twee keer per jaar bezoekt.

Sport en bewegen

Uit *OBiN* (2012) blijkt dat de sportdeelname van de Nederlandse bevolking tussen 2006 en 2011 stabiel is gebleven: 64 procent. Daarnaast blijkt 84 procent van de Nederlandse jeugd van 6 tot 17 jaar minimaal 12x per jaar te sporten, voor 18- tot 24-jarigen bedraagt deze sportdeelname 70 procent.

Uit *HBSC Nederland* (2011) blijkt dat jongeren ruim vier dagen in de week minimaal één uur bewegen. Het aantal dagen dat jongeren minimaal één uur bewegen daalt met de leeftijd: van 4.5 dagen op 12-jarige leeftijd naar 3.6 dagen op 16-jarige leeftijd. Meisjes bewegen gemiddeld genomen minder vaak ten minste één uur per dag dan jongens. Daarnaast blijkt dat leerlingen van groep 8 gemiddeld meer dagen hebben waarop ze minimaal één uur bewegen dan leerlingen uit het voortgezet onderwijs. 36 procent van de leerlingen uit groep 8 en 31 procent van de middelbare scholieren blijkt zes of zeven dagen per week minimaal één uur te bewegen. Ook het aantal keren dat kinderen intensief sporten of spelen verschilt tussen de leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs. Ruim 90 procent van de kinderen van groep 8 sport of speelt minstens twee keer per week intensief, tegenover 80 procent van de middelbare scholieren.

Roken, alcohol en drugs

Uit *HBSC Nederland* (2011) blijkt dat in de laatste klas van de basisschool een op de twintig (5,4%) leerlingen ooit minimaal één sigaret heeft gerookt. Dagelijks roken komt bij deze groep scholieren nauwelijks voor (0,1%). In het voortgezet onderwijs heeft bijna een derde (30,6%) van de scholieren ooit gerookt en een op de veertien (6,8%) scholieren rookt dagelijks. Naarmate leerlingen ouder worden neemt het percentage dat rookt toe; in de eerste klas is dit 9 procent en rookt 1 procent dagelijks, op 16-jarige leeftijd heeft de helft van de scholieren ooit gerookt en rookt 19 dagelijks. Deze cijfers komen ook naar voren in de *Nationale Drug Monitor*.

Wat betreft alcohol blijkt uit *HBSC Nederland* dat bijna een op de drie scholieren in groep 8 van het basisonderwijs al eens gedronken heeft, jongens vaker dan meisjes. Een kleine groep (5%) rapporteert ook in de afgelopen maand gedronken te hebben. Dronkenschap komt nog weinig (1,5%) voor, wel vaker bij jongens dan bij meisjes. In het voortgezet onderwijs wordt alcohol door een grotere groep gebruikt, ruim tweederde van de totale groep scholieren tot en met 16 jaar heeft ooit alcohol gedronken. Ruim een derde heeft ook de laatste maand gedronken en een op de vijf jongeren is ooit dronken geweest. Het aandeel jongeren dat experimenteert met alcohol stijgt met de leeftijd; vier op de tien 12-jarigen heeft ooit gedronken en op 16-jarige leeftijd is dit al 85 procent. Uit de *Nationale Drug Monitor* blijkt daarnaast dat in 2011 bijna een op de drie middelbare scholieren de afgelopen maand wel eens vijf glazen alcohol of meer bij één gelegenheid heeft gedronken (binge drinken). Onder degene die drinken ligt het percentage binge drinkers op 68 procent. Een kwart van de 16-jarige drinkende jongens consumeert in het weekend meer dan 20 glazen alcohol.

In vergelijking met roken en het drinken van alcohol wordt cannabis door een kleine groep jongeren gebruikt (*HBSC Nederland*). 14 procent van de jongens en 10 procent van de meisjes gebruikte ooit cannabis en respectievelijk 11 en 8 procent heeft de afgelopen 12 maanden cannabis gebruikt. Van de scholieren die ooit cannabis gebruikten heeft 19 procent het bij een keer gelaten. Een groep van 39 procent is regulier gebruiker en een groep van 34 procent is experimenteerder. Bijna 8 procent van de jongeren in het voortgezet onderwijs die ooit cannabis

hebben gebruikt, geldt als zware gebruiker. Het cannabisgebruik neemt toe met de leeftijd; slechts 1 procent van de 12-jarige scholieren blowt, onder 14-jarigen is dit al 11 procent die ooit en 5 procent die de afgelopen maand geblowd heeft. Onder 16-jarigen is dit een groep van respectievelijk bijna een op de drie en 12 procent.

Uit het onderzoek *'De leefstijl van mbo-studenten in Nederland 2009-2010'* blijkt dat bijna een derde van de deelnemers rookte (30%). Vrouwen rookten significant meer dan mannen (31% versus 28%) en oudere studenten rookten meer dan jongere studenten (18 plussers: 36%, 15-16 jarigen: 23%, 17-jarigen: 28%). Ten opzichte van 2008/2009 veranderde het percentage rokers niet. Oudere studenten (18 jaar en ouder) gingen echter wel significant meer roken terwijl jongeren studenten (15- 16 jaar) juist minder gingen roken. Daarnaast bleek dat ruim drie kwart van de deelnemende MBO studenten (79%) minimaal één glas alcohol per week dronk en dat de gemiddelde alcoholconsumptie op 5,1 glazen per week lag. Het percentage alcoholdrinkers onder de 15-16 jarigen was hoger dan onder de 17-jarigen en 18-plussers. Wat drugsgebruik betreft gaf minder dan een derde van de deelnemende studenten (29%) aan wel eens hash/wiet te hebben gebruikt en 7 procent harddrugs. Voor beide gold dat mannen meer gebruikten dan vrouwen en oudere studenten meer dan jongere studenten. Ten opzichte van 2008/2009 nam het percentage studenten dat hash/wiet gebruikte af evenals het percentage studenten dat drugs en alcohol tegelijk gebruikte.

Relaties en seksualiteit

Het *HBSC Nederland (2011)* geeft een algemeen beeld van relaties en seksualiteit onder schoolgaande jeugd. Uit het onderzoek blijkt dat gemiddeld 12 procent van de scholieren ooit seksuele gemeenschap heeft gehad. Dit percentage stijgt vanzelfsprekend met de leeftijd. Op 16-jarige leeftijd heeft 38 procent van de jongens en 29 procent van de meisjes ooit seks gehad. Er zijn relatief meer jongens die seks hebben gehad voor hun 13^e levensjaar, terwijl vanaf 13 jaar de verschillen tussen jongens en meisjes niet meer van betekenis zijn. Gemiddeld zegt 18 procent ooit spijt te hebben gehad van zoenen en 7 procent van andere seksuele handelingen. Dit percentage stijgt ook naarmate de leeftijd toeneemt. Op 16-jarige leeftijd heeft een vierde van alle jongens en meisjes ooit spijt gehad van zoenen en ongeveer 15 procent heeft ooit spijt gehad van andere seksuele handelingen. Het gedwongen zijn tot zoenen of andere seksuele handelingen komt minder vaak voor dan spijt hebben. Op 16-jarige leeftijd is 10 procent van de meisjes ooit gedwongen tot andere seksuele handelingen dan zoenen. Dit komt vaker voor bij meisjes dan bij jongens.

Met het onderzoek *'Seksuele gezondheid in Nederland 2011'* van Rutgers WPF wordt de seksualiteit van de Nederlandse bevolking uitgebreider in kaart gebracht. Voor jeugdigen (15-18 jaar) blijkt dat 35 procent van de jongens en 43 procent van de meisjes het afgelopen jaar seks heeft gehad. Voor geslachtsgemeenschap blijkt dat 26 procent van de jongens en 34 procent van de meisjes in deze leeftijdsgroep dit het afgelopen jaar heeft gehad. Van de mannen in de leeftijd van 15-24 jaar heeft 12 procent het afgelopen jaar meer dan één bedpartner gehad. Voor meisjes bedroeg dit percentage 9 procent.

Van de mannen in de leeftijd 15-24 jaar gebruikt 61 procent geen condoom bij vaginale seks met een vaste partner. Bij vrouwen bedraagt dit percentage zelfs 75 procent. Bij anale seks ligt het percentage jongeren dat geen condoom gebruikt nog hoger namelijk respectievelijk 64 procent voor mannen en 81 procent voor vrouwen. Onder mannen bedraagt het

condoomgebruik bij de laatste keer vaginale seks met een losse partner 57 procent en onder vrouwen 48 procent. Uit *'De leefstijl van mbo-studenten in Nederland 2009-2010'* blijkt dat bijna 30 procent van de deelnemende mbo-studenten die geslachtsgemeenschap hebben gehad dit altijd gedaan te hebben met condoom.

Uit het onderzoek *'Seks onder je 25^e'* blijkt daarnaast dat de eerste keer geslachtsgemeenschap voor veel jongeren onverwacht komt, dit is zo voor 38 procent van de jongens en 31 procent van de meisjes. Van de meisjes had 22 procent nog willen wachten met de eerste keer tegenover 8 procent van de jongens.

Fysieke Veiligheid

VeiligheidNL heeft recent (april-mei 2013) twee factsheets uitgebracht die (deels) betrekking hebben op de fysieke veiligheid in het onderwijs: *'School. Ongevalscijfers'* en *'Sportblessures bij kinderen 9-12 jaar. Blessurecijfers'*. Voor deze factsheets is voornamelijk gebruikgemaakt van data afkomstig uit OBiN en het Letsel Informatie Systeem.

In 2011 liepen 20.000 kinderen in het primair onderwijs en 12.000 kinderen in het voortgezet onderwijs zodanig letsel op school op dat een Spoed Eisende Hulp (SEH)-behandeling noodzakelijk was. De meeste letsels zijn opgelopen tijdens het bewegingsonderwijs: primair 8.900 en voortgezet onderwijs 8.500. In het primair onderwijs zijn daarnaast veel ongelukken op het schoolplein namelijk 7.400 tegenover 720 ongelukken op het schoolplein in het voortgezet onderwijs. In het schoolgebouw zelf zijn in het primair onderwijs 3.500 en in het voortgezet onderwijs 3.200 letsels opgelopen die een SEH-behandeling behoeften. Voor beide typen onderwijs geldt dat een val de belangrijkste oorzaak is van letsel.

In de andere factsheet wordt ingegaan op de blessurecijfers van kinderen van 9 tot 12 jaar. Het aantal blessures van deze kinderen tijdens het bewegingsonderwijs bedraagt 36.000 stuks. Dit is 21 procent van het totaal aantal sportblessures bij 9- tot 12-jarigen. Waar in 2002 nog 5200 sportblessures van 9- tot 12-jarigen op de SEH zijn behandeld is dat in 2011 gestegen naar 7000. Dit betekent een toename van 34 procent. Van alle SEH-behandelingen die verband hielden met een blessure is 24 procent van de blessures afkomstig uit het bewegingsonderwijs.

Binnenmilieu

Uit het onderzoeksrapport *'Het binnenklimaat in de schoolgebouwen in de Benelux'* van Onderzoek Centrum voor Gezonde Scholen blijkt dat ruim 80 procent van de ondervraagden vindt dat de kwaliteit van het binnenmilieu in schoolgebouwen een absoluut aandachtspunt is. Een van de grootste uitdagingen hierbij blijkt het behouden van een constante, aangename temperatuur in klaslokalen. Maar liefst 70 procent van de ondervraagden geeft aan hinder te ondervinden van een te hoge temperatuur in de zomer. Dit behoort dan ook tot een van de drie vaakst voorkomende problemen met betrekking tot het binnenklimaat. Andere vaak voorkomende problemen zijn een onaangename muffe lucht en een te lage temperatuur in de winter. Een gebrek aan goede ventilatie en een slechte temperatuurcontrole leveren dus het meeste hinder op. Twee op de drie ondervraagde scholen hebben bouwplannen in het verschiet: 25 procent plant nieuwbouw en 45 procent een renovatie.

Uit de *'Monitor kwaliteit onderwijshuisvesting PO en VO'* komt naar voren dat tussen de 20 en 45 procent van de ondervraagde schoolleiders ontevreden is over acht overkoepelende

domeinen en zo'n zeventig onderliggende aspecten van het schoolgebouw. Het meest ontevreden zijn schoolleiders over het binnenmilieu, de mate waarin het gebouw multifunctioneel inzetbaar is en de flexibiliteit om het gebouw anders in te delen. Over het uiterlijk en de uitstraling van het gebouw en de indeling is meer dan de helft van de schoolleiders tevreden of zeer tevreden. Dit beeld is in grote lijnen gelijk voor het primair en voortgezet onderwijs. Net als schoolleiders beoordelen ook schoolbesturen hun schoolgebouwen het minst positief op aspecten als binnenmilieu, flexibiliteit en multifunctionele bruikbaarheid. In totaal is meer dan de helft van de schoolleiders en –besturen ontevreden over de mogelijkheid om de temperatuur en ventilatie te regelen, 20 tot 25 procent is zelfs zeer ontevreden. Zo'n 70 procent van de schoolleiders (69% po en 71% vo) vindt dat hun schoolgebouw aanpassingen behoeft. De grootste urgentie zit zowel in het primair als het voortgezet onderwijs in het binnenklimaat en de energiehuishouding zoals de verbetering van klimaatinstallaties, buitendeuren en ramen en warmte-isolatie.

Sociaal-emotionele ontwikkeling (po) - Psychische gezondheid (vo)

Uit *HBSC Nederland (2011)* blijkt dat gemiddeld 15 procent van de kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs relatief veel problemen heeft. Meisjes vertonen een hoger percentage emotionele problemen, zowel in het basisonderwijs (17%) als in het voortgezet onderwijs (21%). Jongens (14%) rapporteren daarnaast veel minder prosociale gedragingen dan meisjes (5%).

Helaas maakt de psychische gezondheid van leerlingen op het voortgezet onderwijs niet of nauwelijks deel uit van de geselecteerde landelijke monitors en jeugdmonitors. Om deze reden kunnen er ook geen resultaten worden besproken en blijkt de huidige stand van zaken op dit thema vooralsnog onbekend.

5. Conclusies en beleidssuggesties

Een jaar na aanvang is de Onderwijsagenda SBGL volop in bedrijf. In dit jaar is veel energie gestoken in het opbouwen van relaties met verwante landelijke programma's en het in afstemming daarmee opbouwen van een ondersteuningsstructuur voor de scholen. De afstemming met andere landelijke programma's en instanties bleek niet altijd eenvoudig, maar is uiteindelijk wel bereikt. Onder meer door in de projectorganisatie veel professionals en experts op te nemen die ook in een ander verband actief zijn. Zo is een stevig professioneel netwerk opgebouwd. Ook de samenvoeging met de al lopende #Jeugdimpuls draagt bij aan samenhang en efficiëntie.

Samenwerking

Op het vlak van de samenwerking met andere instanties over de volle breedte van de Onderwijsagenda SBGL is het volgende te constateren:

- het is zeker geen eenvoudige zaak gebleken om het omvangrijke aantal initiatieven dat op het bevorderen van sport, bewegen en gezonde leefstijl al gaande was in een samenhangend aanbod samen te brengen;
- inmiddels heeft zich een groot aantal actieve instanties gecommitteerd aan samenwerking binnen de Onderwijsagenda SBGL;
- wanneer hiermee een gecoördineerd aanbod van allerlei stimuleringsprogramma's naar het onderwijs wordt bereikt, wordt hiermee belangrijke winst geboekt;
- het is gelukt om over een breed scala aan thema's heel veel informatie op een overzichtelijke wijze voor betrokkenen toegankelijk te maken via een portal gezondeschool.nl. Hierbij kon worden voortgebouwd op het al verrichte werk van het RIVM voor de Gezonde School;
- veel van de al bestaande interventies voor thema's van de Gezonde School zijn inmiddels aangehaakt bij de Onderwijsagenda SBGL.

Aanpak naar de scholen

De aanpak naar de scholen die door de Onderwijsagenda SBGL is ontwikkeld, gericht op het bevorderen van Gezonde School-beleid, bevat een aantal elementen die leiden tot een succesvolle voortgang. Dit blijkt vooral, maar niet alleen, uit de respons van de scholen op de aangeboden ondersteuningsvormen. De volgende elementen hebben tot een succesvolle voortgang geleid:

- er is zeer uitvoerig over de Onderwijsagenda SBGL naar de scholen gecommuniceerd, onder meer via media van de projectpartners. De grote belangstelling van scholen voor de projectinformatie en ervaringen van de adviseurs wijzen erop dat scholen op die manier goed op de hoogte gebracht zijn van de impuls en de mogelijkheden die hen dat zou kunnen bieden. Het aanwakkeren van de vraag lijkt op deze manier goed te lukken;
- de inzet vanuit de impuls is gericht geweest op het verhelleren van de meerwaarde van een Gezonde School-beleid voor het onderwijs zelf. Deze benadering is ingegeven door de gedachte dat de behoefte aan Gezonde School-beleid en -activiteiten veeleer vanuit de scholen en leerkrachten zelf zou moeten groeien dan van buitenaf zou moeten worden gepropageerd. Er wordt daarmee gekozen voor een implementatiestrategie van landelijk naar lokaal waarin aan de 'pull'-werking vanuit de lokale praktijk meer belang wordt gehecht dan aan de 'push'-werking vanuit landelijke kaders. Dit lijkt in een tijd van decentralisatie en participatiebeleid passend te zijn;

- gestreefd is naar een eenvoudige en goed bij het onderwijs aansluitende aanpak van de ondersteuning van scholen in drie hoofdvormen. Deze overzichtelijke en praktijkgerichte aanpak lijkt gelet op de grote belangstelling van scholen positief te worden gewaardeerd;
- op de mogelijkheid tot inschrijving, hoewel pas in een relatief laat stadium gestart, is zeer uitgebreid en enthousiast gereageerd door de po, vo en mbo scholen. De omvang van de gevraagde ondersteuning overstijgt de beschikbare (budgettaire en personele) mogelijkheden zeer fors;
- de uitvoering van de Onderwijsagenda SBGL bevindt zich nog in een tamelijk pril stadium
 - de eerste stap is gezet door de ontwikkeling en het aanbieden van ondersteuningsmogelijkheden voor Gezonde School-beleid. Stappen die moeten volgen hebben betrekking op het daadwerkelijk ontwikkelen van Gezonde School-beleid door scholen, het inrichten van de schoolpraktijk op basis van dit beleid en bevorderen van gezond gedrag bij de leerlingen zelf. Er is dus nog een flinke route te gaan.

Het is in deze rapportage over 2013 nog niet mogelijk geweest de stand van zaken rond de in de Onderwijsagenda SBGL opgenomen overstijgende doelstellingen en sectorspecifieke doelstellingen op schoolniveau grondig in kaart te brengen. Dit wordt voor 2014 voorzien.

De voortgang van de Onderwijsagenda SBGL wordt in dit rapport aangevuld met een beschrijving van het gedrag van leerlingen op de Gezonde School-thema's. Dit is gebeurd op basis van beschikbaar onderzoek van derden. Het is niet op alle punten mogelijk geweest hier een volledig en consistent beeld van te verkrijgen. De beschikbare landelijke bronnen verschillen daarvoor soms te veel in hun onderzoeksanpak. Voor enkele thema's ontbreken geschikte bronnen. Ook is er sprake van het wegvallen van en samenvoegen van verschillende onderzoeken. Deze factoren maken het lastiger om vast te stellen wat de feitelijke ontwikkelingen in het gedrag van leerlingen zijn en waar zich vooral de problemen voordoen.

De koppeling van de Onderwijsagenda SBGL aan andere initiatieven zoals #Jeugdimpuls en convenant Gezond Gewicht vergroot naar zich laat aanzien de impact ervan. Op dit vlak zijn enkele flankerende beleidsinitiatieven en partners te noemen die deze krachtenbundeling verder zouden kunnen versterken. Overleg met deze potentiële partners is vaak al gaande. Meer concreet gaat het om:

- Nationaal Programma Preventie, waarbinnen jeugd een doelgroep zal zijn;
- Ontwikkeling Jeugd Gezondheidszorg, met name de invoering van adolescentensprekuren;
- Convenant Gezond Gewicht, JOGG activiteiten krijgen naar verwachting een vervolg;
- Impuls Sport en Bewegen in de Buurt, bij veel projecten zijn scholen betrokken.

Met name in de twee laatstgenoemde beleidsprogramma's is het mogelijk de lokale overheid een duidelijkere rol te geven in de activiteiten van de Onderwijsagenda SBGL. Dit achten verschillende betrokkenen van belang in het bijzonder voor de verankering en verduurzaming van de tijdelijke SBGL-regeling.

De Onderwijsagenda SBGL kiest voor een benadering van het onderwijs via een intensief gecoördineerd en vraaggericht aanbod van Gezonde School-activiteiten. De inspanningen van

allerlei partijen die zich op verschillende voor gezondheid belangrijke thema's richten op de schoolgaande jeugd worden hierbij kritisch beoordeeld, op elkaar afgestemd en gebundeld. Daarmee treedt de Onderwijsagenda SBGL in de voetsporen van het schoolSlag-programma van GGD Zuid-Limburg (Leurs et al 2005, Leurs 2008)⁷. De ketenaanpak die hierbij werd gevolgd is bijzonder bruikbaar en effectief gebleken. Het versterken van deze ketenbenadering binnen de Onderwijsagenda SBGL kan in dit licht worden aanbevolen.

⁷ Leurs M.A collaborative approach to tailored whole-school health promotion: the schoolBeat study. Maastricht: Universiteit Maastricht, 2008.

Leurs MT, Schaalma HP, Jansen MW, Mur-Veeman IM, St. Leger LH, Vries N de. Development of a collaborative model to improve school health promotion in the Netherlands. Health Promot Int, 2005; 20: 296-305.

Bijlage I Overzicht activiteiten Onderwijsagenda SBGL

Tabel 1 groslijst van overlegstructuren en incidenteel afstemmingsoverleg waar de Onderwijsagenda SBGL bij betrokken is

(Landelijke) Overlegstructuren
RIVM/CGL; Partner overleg Gezonde School
RIVM/CGL; #Jeugdimpuls
Convenant Gezond Gewicht, deelconvenant school
CGG, de school, werkgroep samenhang
CGG, de school, werkgroep ouderbetrokkenheid
CGG, de school, handvest Gezonde Kantine
GGD Nederland: Stuurgroep Vignet Gezonde School
GGD en JGZ ontwikkelingen
Stuurgroep Gezonde Schoolpleinen
Stichting Testjeleefstijl
Volksgezondheid Toekomstverkenning 2014 (VTV 2014)
Nationaal Programma Preventie (vooroverleg en werkgroep)
Afstemmingsoverleg met #Jeugdimpuls
OCW, VWS en SZW
SLO; Ontwikkeling leerplankader gezonde leeftijd
KVLO; platform schoolsport Nederland
Incidenteel afstemmingsoverleg
Stichting Opvoeden
NPHF
SGF
Hartstichting
Longfonds
Voedingscentrum
Landelijk Overleg Thema-instituten (LOT-i)
GGD Nederland
NISB
NOC*NSF
VSG
Trimbos Instituut
TNO
ZonMW en NRO
Mulier Instituut
Oberon
KNVB
Talentteam MBO (Adecco/KNVB)
Interventie eigenaren o.a Lekker Fit! En DOiT

Bron: Onderwijsagenda SBGL per november 2013

Tabel 2 Groslijst van presentaties verzorgd door projectleiders van de Onderwijsagenda SBGL

Presentaties
Studiedag basisonderwijs KVLO Zwolle
VO-raad voor de adviseurs
KVLO voor de adviseurs
Studiedag voortgezet onderwijs KVLO Groningen
Ministerie van OCW, directie PO
CGG, deelconvenant school
SHE congres, Odense Denemarken
Cedefop studyvisit Healthy School, Cyprus
Bijeenkomst schoolbestuurders PO in Almere
Lerende netwerken Sport in de buurt
Studiedag KVLO Eindhoven
Nederlandse Onderwijstentoonstelling (NOT)
Werkbezoek van Singapore Board of Health
HSG (Hogeschool Sport Overleg, directeuren ALO's)
Noord Hollandse scholen (VO) in overleg met sportraad NH
Provinciale Sportraden

Bron: Onderwijsagenda SBGL per November 2013

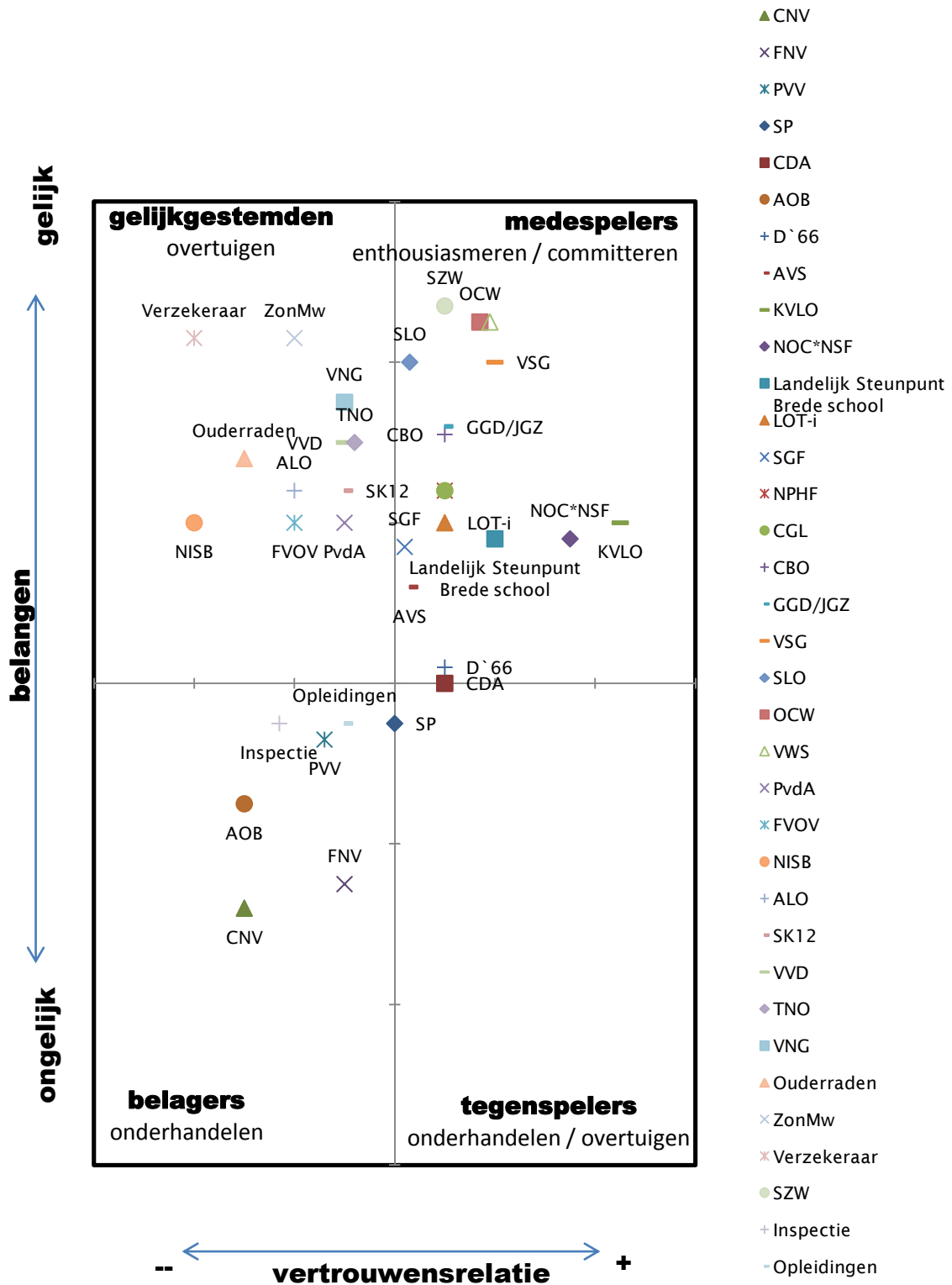
Tabel 3 Verzendlijst aankondiging ondersteuningsaanbod voor het onderwijs

Organisatie
PO-Raad
VO-raad
MBO Raad
AVS
Sportservice Zwolle
Huis voor de Sport Limburg
Sportkracht 12 = provinciale sportraden
Combinatiefuncties Onderwijs
NOC*NSF
KVLO
CBO
Schuttelaer en partners
Nederlandse Vereniging Leraren Maatschappijleer
Nederlandse Vereniging van Schooldecanen en Leerlingbegeleiders
Beroepsvereniging mbo-docenten
Netwerk Expertise Centra Loopbaanbegeleiding
Besturenraad
AOC Raad
VKO
Convenant Gezond Gewicht
GGD Nederland
NISB
Sport in de Buurt
VSG

Bron: Onderwijsagenda SBGL per november 2013

Bijlage II Stakeholders analyse Onderwijsagenda SBGL

Figuur 1 Overzicht van medespelers en gelijkgestemden rondom sport, bewegen en gezonde leefstijl in het onderwijs

Bron: Onderwijsagenda SBGL per November 2013

Bijlage III Sectorspecifieke doelstellingen Onderwijsagenda SBGL

De Onderwijsagenda SBGL 2013-2016 heeft de volgende sectorspecifieke doelstellingen:

Primair Onderwijs in 2016

- hebben minimaal 450 basisscholen in Nederland de toekenning van het Vignet Gezonde School behaald.
- voldoen alle po-scholen tenminste aan een minimumnorm voor lichamelijke opvoeding in het primair onderwijs (groepen 1 en 2 dagelijks lichamelijke opvoeding, de groepen 3 t/m 8 twee keer per week drie kwartier en leerlingen uit het speciaal basisonderwijs drie keer per week drie kwartier).
- werken de primair onderwijs scholen zoveel mogelijk samen met de binnen- en buitenschoolse sport- en beweegaanbieders.
- geven bevoegde (vak)leerkrachten de lessen bewegingsonderwijs.

Voortgezet Onderwijs in 2016

- heeft 35 procent van de vo-scholen in Nederland een beschreven Gezonde School-beleid wat heeft geleid tot het uitreiken van minimaal 200 vignetten Gezonde School.
- hebben alle vo-scholen een – in het schoolbeleid verankerd - gezond voedingsaanbod op de school.
- voldoen alle vo-scholen aan de minimumnorm voor lichamelijke opvoeding.
- geven vakleerkrachten die hun professie aantoonbaar onderhouden, de lessen lichamelijke opvoeding.
- is het aantal maatschappelijke stages bij aan sport, bewegen en leefstijl gerelateerde organisaties met 25 procent toegenomen.
- is het aantal vmbo-scholen (bb en kb) en praktijkscholen dat een aanvullend sportprogramma aanbiedt met 50 procent toegenomen.
- heeft 10 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs de onlinetest 'testjeleefstijl.nu' gedaan.

Middelbaar beroepsonderwijs in 2016:

- heeft 35 procent van de mbo-scholen in Nederland een beschreven Gezonde School-beleid wat heeft geleid tot het uitreiken van minimaal 200 vignetten Gezonde School.
- hebben alle mbo-scholen een – in het schoolbeleid verankerd – gezond voedingsaanbod op de school en resulteert dit in 100 procent van de kantines met een gezond aanbod.
- is het aantal mbo-scholen dat een aanvullend schoolsportprogramma aanbiedt met 50 procent toegenomen.
- heeft 75 procent van de eerstejaars bol-studenten de onlinetest 'testjeleefstijl.nu' gedaan en 50 procent van de tweedejaars bol-studenten.
- voldoet 75 procent van de mbo-scholen aan het 5 procent-aanbod van sportactieve lessen voor de eerstejaars bol-studenten.
- hebben twintig scholen voor in totaal 20.000 tweedejaars bol-studenten sportactieve lessen die 5 procent van de onderwijstijd uitmaken.
- hebben twintig scholen voor in totaal 10.000 eerstejaars bbl-studenten sportactieve lessen die 5 procent van de onderwijstijd uitmaken.

Bijlage IV Beschrijving kennisbronnen per thema

Voeding (en mondgezondheid)

De *VCP (voedselconsumptiepeiling)* is het primaire onderzoeksinstrument om gegevens over voeding onder de Nederlandse bevolking te krijgen. Met deze peiling zijn concrete innamegetallen van verschillende voedingscomponenten en energie nauwkeurig te berekenen en ook de inname van voedselverontreinigingen is te schatten. Daarnaast omvat de peiling onderwerpen als ontbijten, vegetarische eetgewoonten, diëten etc.

In het *HBSC (Health Behaviour in School Aged Children) Nederland* wordt de schoolgaande jeugd (11 tot 16 jaar) bevraagd over hun voedingspatroon. Binnen de *Lokale en Nationale Monitor Jeugdgezondheid* worden daarnaast ook enkele vragen gesteld over voeding.

In het primair onderwijs behoort mondgezondheid ook tot het thema voeding. De mondgezondheid van schoolgaande jeugd wordt door TNO longitudinaal onderzocht middels het onderzoek 'Kies voor tanden'. Het onderzoek vindt plaats bij 5-, 11-, 17-, 21- en 23-jarigen.

Sport en bewegen

Gegevens over sporten en bewegen onder de Nederlandse bevolking zijn afkomstig van de Gezondheidsenquête, OBiN, de Sportersmonitor en de Vrijtijdsmonitor. Deze monitors bevatten ook gegevens over sport- en beweegdeelname onder de Nederlandse jeugd. De jeugdmonitors *HBSC Nederland* en *Monitor Jeugdgezondheid* leggen daarnaast ook vragen over sport- en beweegdeelname voor aan schoolgaande jeugd.

Roken, alcohol en drugs

Alle jeugdmonitors waaronder specifiek *HBSC Nederland*, *ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs)*, *Peilstationsonderzoek* en *Jeugdmonitor CBS* bevragen het rookgedrag en het gebruik van alcohol en drugs onder jongeren. Specifiek voor roken is er de *RJM (roken-jeugdmonitor)*. Hiermee wordt in kaart gebracht hoeveel jongeren roken, wat en hoeveel zij roken en hoeveel jongeren willen stoppen met roken.

In *HBSC Nederland* zijn vragen opgenomen over alcoholgebruik, dronkenschap en het soort drankjes dat jongeren drinken. Voor leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn ook vragen gesteld over overmatig drinken, het aantal glazen dat ze op een weekenddag nuttigen en indrinken. 'Drinken op school' onderzoekt in welke mate er op scholen in het voortgezet onderwijs alcohol verstrekt wordt aan leerlingen en hoe het alcoholgebruik van leerlingen zich tijdens en rondom schooltijden, op werkweken en schoolfeesten kenmerkt. Tevens zijn er andere onderzoeken en monitoren die ingaan op het gebruik en de verstrekking van alcohol en alcoholintoxicaties. De *Nationale Drug Monitor* verzamelt alle gegevens op het gebied van roken, alcohol en drugs voor de gehele Nederlandse bevolking en specifiek voor jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar.

Relaties en seksualiteit

Rutgers WPF voert twee- tot vierjaarlijks uitgebreide onderzoeken uit naar relaties en seksualiteit. Een daarvan is 'Seksuele gezondheid in Nederland'. Onderwerpen hierin zijn partnerpatronen, voorkeuren, frequenties, seksuele opvoeding, anticonceptie, hiv/soa, problemen en seksueel geweld. Daarnaast vindt een onderzoek plaats onder de jeugd in de leeftijd van 12 tot 25 jaar: 'Seks onder je 25^e'. Dit onderzoek is in 2005 en 2012 uitgevoerd. De

vragen hebben betrekking op seksuele ervaringen, meningen, satisfactie, assertiviteit, anti-conceptie, spijt/dwang, problemen, vormen van seks, rol van alcohol en drugs, rol van ouders, vrienden en school.

Naast de onderzoeken van Rutgers WPF wordt de jeugd naar hun ervaringen rond relaties en seksualiteit bevraagd in *HBSC Nederland*, *Jeugdmonitor CBS* en de *Monitor Jeugdgezondheid*.

Fysieke Veiligheid

In *OBiN* zijn enkele vragen opgenomen over ongevallen, letsel en veiligheid. De *Veiligheidsbarometer* van VeiligheidNL gaat in op specifieke onderwerpen binnen het thema veiligheid. De *Veiligheidsbarometer* omvat de veiligheidsbeleving, het veiligheidsgedrag en maatregelen die men neemt om veiligheid op allerlei gebied te bevorderen. Er zijn geen monitors die specifiek ingaan op de fysieke veiligheid binnen het onderwijs of bij schoolgaande jeugd. Gegevens over de veiligheid zijn voor deze leeftijdsgroepen te halen uit *OBiN* en de *Veiligheidsbarometer*.

(Binnen)milieu

Het *Onderzoek Centrum voor Gezonde Scholen* is continu bezig met het in kaart brengen van het (binnen)milieu van schoolgebouwen in de Benelux. Binnen deze onderzoeken besteedt het centrum aandacht aan licht, lucht, geluid, ergonomie, verwarming, koeling en kleurgebruik in schoolgebouwen. Ook biedt het centrum oplossingen voor Gezonde Scholen.

Tevens is door onderzoeksbureau Oberon een monitor uitgevoerd die de kwaliteit van de onderwijshuisvesting in het primair en voortgezet onderwijs in beeld brengt: *'Monitor kwaliteit onderwijshuisvesting PO en VO'*. Het onderzoek brengt de opvattingen en beleving van schoolleiders en schoolbesturen over de kwaliteit van hun schoolgebouwen in kaart. Het gaat daarbij zowel om technische als functionele kenmerken van het gebouw.

Sociaal-emotionele ontwikkeling (po)

De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen is een van de thema's waar basisscholen een themacertificaat voor kunnen behalen. De sociaal-emotionele ontwikkeling is geen thema voor het voortgezet onderwijs en het mbo. In het *HBSC Nederland* (2011) worden enkele vragen voorgelegd die betrekking hebben op de sociaal-emotionele ontwikkeling van de jeugdigen (11-16 jarigen). De gegevens uit dit onderzoek hebben niet alleen betrekking op achtste groepers van de basisschool maar ook op leerlingen uit het voortgezet onderwijs.

Psychische gezondheid (vo)

Waar de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in het primair onderwijs een thema was is dat voor het voortgezet onderwijs de psychische gezondheid van leerlingen. Helaas maakt dit thema niet of nauwelijks deel uit van de onderzoeken van de geselecteerde kennisbronnen.

Bijlage V Kennisbronnen

VCP

Voedselconsumptiepeilingen geven inzicht in de voedselconsumptie van de Nederlandse bevolking als geheel en van bepaalde bevolkingsgroepen in het bijzonder. Daarnaast geven ze inzicht in de consumptie van voedingsmiddelen en in de inname van macro- en microvoedingsstoffen en van potentieel schadelijke chemische stoffen. Het onderzoek is zodanig opgezet dat op (semi)continue basis gegevens over de voedselconsumptie van de algemene Nederlandse bevolking worden verzameld. De voedselconsumptiemethode bestaat uit twee 24-uursvoedingsnavragen op niet-aaneengesloten, onafhankelijke dagen. Voor de jongste en oudste leeftijdsgroepen wordt deze methodiek gecombineerd met dagboekjes. Voor algemene informatie vullen de deelnemers een schriftelijke vragenlijst in. De 24-uursvoedingsnavragen worden uitgevoerd met een speciaal daartoe ontwikkeld computergestuurd interviewprogramma. Kinderen tot 15 jaar worden thuis geïnterviewd samen met een ouder/verzorger. Volwassenen worden telefonisch geïnterviewd. Ouderen vanaf 70 jaar worden eveneens thuis geïnterviewd.

Thema's: **voeding en mondgezondheid**

Populatie: **1 tot 79 jaar**

Frequentie: **(semi) continu**

Gezondheidsenquête (CBS)

Enquête onder personen met betrekking tot de gezondheidstoestand, (ongezonde) leefgewoonten, medische consumptie en preventief gedrag van de Nederlandse bevolking, exclusief de institutionele bevolking en de rijdende en varende bevolking.

Thema's: **gezondheid, leefgewoonten, medische consumptie**

Frequentie: **vanaf 2010 jaarlijks (voorheen in POLS)**

Populatie: **0 jaar en ouder, op basis van steekproef, N=10.000**

OBiN

Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN) is een continu uitgevoerde enquête naar ongevalsletsels en sportblessures, sportparticipatie en bewegen in Nederland. Dit onderzoek, jaarlijks uitgevoerd onder ruim 11.000 Nederlanders, levert een totaalbeeld van de ongevals- en blessureproblematiek voor alle medisch en niet-medisch behandelde letsels.

Thema's: **sport en bewegen, fysieke veiligheid**

Populatie: **Nederlandse bevolking, N=11.000**

Frequentie: **jaarlijks**

Sportersmonitor

De Sportersmonitor is een terugkerend uitgebreid panelonderzoek dat in 2012/2013 voor het eerst door NOC*NSF is uitgevoerd. Voor de Sportersmonitor wordt een online panel van (bruto) 6750 personen, representatief voor Nederland 5 tot 80 jaar benaderd. De sportdeelname van Nederlanders wordt gemeten aan de hand van hun sportdeelname in de afgelopen twaalf maanden. Ten aanzien van de sportparticipatie is (conform eerdere metingen van de Sportersmonitor) gebruikgemaakt van de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO). Beweggedrag is in kaart gebracht aan de hand van de beweegnorm (NNGB), de fitnorm en de combinorm. De vragenlijst bestaat uit een volwassenenversie voor personen ouder dan 15 jaar en een kindversie.

Thema's: **sport en bewegen**

Populatie: **Nederlandse bevolking 5 tot 80 jaar**

Frequentie: **onbekend, terugkerend**

Vrijtijdsomnibus

De Vrijtijdsomnibus (VTO) is opgezet na het beëindigen van het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (AVO) om ontwikkelingen in kernindicatoren voor sport- en cultuurbeleid mee vast te stellen. Door een andere steekproeftrekking en aanpassingen in de vragenlijst is het niet mogelijk de trend vanuit het AVO door te trekken. Met de Vrijtijdsomnibus begint dan ook een nieuwe tijdreeks.

Het onderzoek bestaat uit de kernthema's cultuurparticipatie en sportbeoefening, waarbij de interesse in, bezoek aan en beoefening van sport en cultuur centraal staat. Daarnaast wordt elke twee jaar een bepaald thema verder uitgediept.

De te meten variabelen zijn in overleg met vertegenwoordigers van de sport- en cultuursector en de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (OC&W en VWS) tot stand gekomen.

Thema's: **sport en bewegen**

Populatie: **Nederlanders van 6 jaar en ouder**

Frequentie: **tweejaarlijks vanaf 2012**

Nationale Drug Monitor

De Nationale Drug Monitor (NDM) werd opgericht in 1999 door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De Monitor werkt samen met in Nederland lopende onderzoeken (peilingen, registraties) over gebruik van alcohol en drugs. De NDM evalueert de resultaten en vat ze jaarlijks samen. Daarnaast rapporteert de NDM eens per jaar aan de regering en het parlement via het Jaarbericht. Verder informeert de NDM nationale, regionale en lokale beleidsmakers, belanghebbenden en het algemeen publiek.

Thema's: **alcohol, roken, drugs**

Populatie: **Nederlandse bevolking**

Frequentie: **jaarlijks**

Veiligheidsbarometer

De veiligheidsbarometer is een periodiek onderzoek naar de veiligheidsbeleving onder wisselende groepen van de bevolking.

Thema: **fysieke veiligheid**

Populatie: **wisselende bevolkingsgroepen Nederland**

Frequentie: **twee- tot driejaarlijks**

Seksuele gezondheid in Nederland (Rutgers WPF)

Het doorlopende monitor-onderzoek 'Seksuele gezondheid in Nederland' brengt in kaart hoe het gesteld is met de seksuele gezondheid van de Nederlandse bevolking. Eerder vond dit grootschalige onderzoek in 2006 en 2009 plaats.

Thema's: **seksualiteit**

Populatie: **15 tot 70 jaar, N= 8064**

Frequentie: **doorlopend, 2011= vervolg op 2006 en 2009**

Kies voor tanden (TNO)

Het doel van het project 'Kies voor Tandem' is om een beeld te krijgen hoe de gebitten van kinderen en jongvolwassenen in Nederland eruitzien. Op basis hiervan wordt gekeken wat er eventueel moet veranderen om de gebitsgezondheid van kinderen en jongvolwassenen op peil te houden of waar nodig te verbeteren. Denk bijvoorbeeld aan betere voorlichting of eventuele aanpassingen aan het verzekerde pakket. Deelname aan het onderzoek bestaat uit een gebitscontrole en het invullen van een vragenlijst.

Thema's: **mondgezondheid**

Populatie: **5-, 11-, 17-, 21- en 23- jarigen**

Frequentie: **longitudinaal, vanaf 1987 9 keer uitgevoerd (meest recent 2011, nieuwe meting 2014)**

HBSC Nederland (Trimbos Instituut)

HBSC Nederland is het landelijk scholierenonderzoek naar Gezondheid en Welzijn van Scholieren. Het onderzoek maakt deel uit van een groot internationaal onderzoek Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). Aan dit onderzoek doen bijna alle Europese landen, de Verenigde Staten en Canada en Israël mee. Het onderzoek is in 2009/2010 voor de derde keer in Nederland uitgevoerd door het Trimbos-instituut. HBSC-Nederland is een samenwerkingsverband tussen de Universiteit Utrecht, het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Trimbos-instituut.

Thema's: **bewegen, voeding, gezondheid, roken, alcohol, drugs, seksuele gezondheid, psychosociaal welbevinden (in context van gezin, leeftijdgenoten en school)**

Populatie: **groep 8 basisonderwijs en 1 t/m 4^e klas voortgezet onderwijs (11-16 jaar)**

Frequentie: **vanaf 2001 vierjaarlijks (meest recent 2009/2010)**

Monitor Jeugdgezondheid (GGD, RIVM, Actiz)

Vergelijking in de tijd en tussen regio's is alleen mogelijk als alle GGD'en en Thuiszorginstellingen dezelfde gegevens verzamelen en opslaan. Binnen de Lokale en Nationale Monitor Jeugdgezondheid worden vragen in enquêtes en registraties geuniformeerd. Het project is een samenwerking van GGD Nederland, ActiZ en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Er zijn standaardvraagstellingen vastgesteld van een dertigtal belangrijke indicatoren die een goed beeld geven over de Jeugdgezondheid. Bijvoorbeeld voor de onderwerpen roken, vrijetijdsbesteding, kwaliteit van leven, psychosociale problemen of criminaliteit. Een vraagstelling kan anders zijn dan een GGD of Thuiszorginstelling gewend was. Hierdoor kunnen zij nieuwe informatie niet vergelijken met gegevens uit het verleden. En dus bijvoorbeeld geen trend meer aangeven. Om dit probleem te ondervangen, is zoveel mogelijk aangesloten bij vraagstellingen die GGD'en en Thuiszorginstellingen al gebruiken. Parallel loopt de Monitor Volksgezondheid. Deze wordt uitgevoerd door GGD Nederland en het RIVM. De beide monitors publiceerden in 2006 een gezamenlijke folder.

Thema's: **alcohol, roken, bewegen, gezondheid, mondgezondheid, ongevallen, psychosociale gezondheid, seksualiteit, sociale steun, voeding**
 Populatie: **jeugd 18 jaar en jonger**
 Frequentie: **onbekend, overgegaan in gezondheidsmonitor CBS?**

De leefstijl van mbo-studenten in Nederland 2009-2010 (Testjeleefstijl.nu TNO)

In opdracht van verschillende ROC's heeft TNO (Behavioural and Societal Sciences) de leefstijlgegevens van mbo-studenten onderzocht die in het studiejaar 2009-2010 deelnamen aan de leefstijlscan op Testjeleefstijl.nl. Deze leefstijlgegevens zijn vergeleken met de leefstijlgegevens van de mbo-studenten die in 2008-2009 deelnamen aan de leefstijlscan.

Thema's: **voeding, roken, alcohol, drugs, seksualiteit, sporten, bewegen, overgewicht**
 Populatie: **MBO studenten 15-28 jaar**

Peilstation (Trimbos Instituut)

Het Peilstationsonderzoek is een landelijk representatief onderzoek naar het roken, drinken, drugsgebruik en gokken onder scholieren, dat sinds 1984 vierjaarlijks wordt uitgevoerd onder leerlingen van het basisonderwijs (groep 7 en 8) en het voortgezet onderwijs (vmbo, havo en vwo).

Thema's: **Roken, drinken en drugsgebruik scholieren**
 Populatie: **scholieren basisonderwijs: groep 7 en 8 en voortgezet onderwijs: vmbo, havo en vwo, N=2484**
 Frequentie: **vanaf 1984 vierjaarlijks (laatste meting 2011)**

Jeugdmonitor CBS

De Jeugdmonitor is een samenvatting van informatie, op papier en op internet, over de situatie van de jeugd in Nederland. De monitor wordt samengesteld op basis van bestaande rapportages en databestanden en geeft daarmee een indruk van hoe het gaat met de leeftijdsgroep van 0 tot 25 jaar. Hiervoor worden indicatoren geselecteerd op de volgende domeinen: jongeren en gezin, gezondheid en welzijn, onderwijs, arbeid en veiligheid en justitie. Voor elk domein zijn meerdere indicatoren onderscheiden die een cijfermatig overzicht geven van de situatie van de jeugd en de ontwikkeling daarin.

Thema's: **alcoholgebruik, roken, drugs, lichaamsgewicht, kindermishandeling, psychosociaal welbevinden, seksualiteit**

Populatie: **jongeren 0- 25 jaar, N=4927000**

Frequentie: **jaarlijks (sinds 2007, verschijnt eind november)**

Roken Jeugd Monitor

Vanaf 2013 valt de Roken Jeugd Monitor onder verantwoordelijkheid van het Trimbos-instituut. Deze monitor onder jongeren van 10 tot en met 19 jaar is opgezet door Stivoro en wordt jaarlijks door TNS NIPO uitgevoerd. Doel is inzicht krijgen in het rookgedrag van jongeren en de ontwikkeling daarvan in de tijd. Er worden gegevens verzameld van ongeveer 4000 jongeren over onderwerpen als het actuele rookgedrag, stoppogingen, verkoop van tabak, sociale normen rondom roken, imago van jongeren die (niet) roken, de aandacht die scholen besteden aan roken en de houding ten opzichte van bepaalde (voorgestelde) beleidsmaatregelen.

Thema's: **roken**

Populatie: **jongeren van 10 tot en met 19 jaar**

Frequentie: **jaarlijks**

Drinken op school

Landelijk scholierenonderzoek naar de alcoholverstrekking en het alcoholgebruik binnen het voortgezet onderwijs en op schoolfeesten in 2011. De onderzoeken zijn in 2005, 2009 en 2011 uitgevoerd om een indruk te krijgen van het resultaat van het project De Alcoholvrije School.

Thema's: **alcohol**

Populatie: **leerlingen voortgezet onderwijs, N=729**

Frequentie: **herhaald, 2005, 2009 en 2011**

The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)

Het belangrijkste doel van de 'European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs' (ESPAD) is het verzamelen van internationaal vergelijkbare gegevens over het gebruik van genotmiddelen onder 15- en 16-jarige scholieren in Europa. De belangrijkste doelstelling voor de lange termijn is het monitoren van trends tussen landen en groepen landen. ESPAD is gestart in 1995 en wordt vierjaarlijks uitgevoerd. Nederland neemt sinds 1999 deel aan het onderzoek.

Thema's: **alcohol, roken, drugs**

Populatie: **15- en 16-jarigen scholieren in Europa, N=100.000**

Frequentie: **vanaf 1995 vierjaarlijks (Nederland sinds 1994)**

Seks onder je 25^e (Rutgers WPF)

Seks onder je 25^e is een onderzoek dat uitgevoerd wordt om bij jongeren in Nederland inzicht te krijgen in hun seksuele gezondheid, trends in hun seksuele gezondheid en belangrijke mechanismen en drijfveren in het relationele en seksuele gedrag. Een online vragenlijst wordt afgenomen onder 10.000 jongeren.

Thema's: **Relaties en seksualiteit**

Populatie: **jongeren 12-25 jaar, N=8000**

Frequentie: **onbekend, vervolg op 2005**

Monitor kwaliteit huisvesting po en vo (Oberon)

Hoe is het gesteld met de kwaliteit van schoolgebouwen in Nederland? Oberon heeft in het voorjaar van 2013 in opdracht van het ministerie van OCW het oordeel van schoolleiders en schoolbesturen over de kwaliteit van hun schoolgebouwen in kaart gebracht. Zij geven aan of ze tevreden zijn over aspecten als binnenmilieu, flexibiliteit, looproutes, uitstraling en buitenruimte, welke knelpunten zij ervaren en welke aanpassingen aan het gebouw zij noodzakelijk achten. Deze oordelen worden gerelateerd aan technische kenmerken van gebouwen, waaronder bouwjaar, oppervlakte en bouwtype. Het is voor het eerst dat schoolleiders en bestuurders zich op deze manier uitspreken over hun scholen. Het onderzoek fungeert als nulmeting voor een meerjarige monitor kwaliteit onderwijshuisvesting.

Thema's: **binnenmilieu**

Populatie: **po en vo scholen**

Frequentie: **onbekend, nulmeting**

Het binnenklimaat in de schoolgebouwen in de Benelux (Onderzoek Centrum voor Gezonde Scholen)

Het Centrum voor Gezonde Scholen is een kenniscentrum op Benelux-niveau dat de verbetering van het binnenklimaat in scholen tot doel heeft. Kennisopbouw, sensibiliseren en adviseren van schoolinstellingen, gebruikers en voorschrijvers staan hierbij centraal. Het Centrum voor Gezonde Scholen voert continu onderzoek uit en biedt innovatieve en duurzame oplossingen om van een school een Gezonde School te maken. Begin 2011 werd ook de Gezonde Scholen-studie gelanceerd om het binnenklimaat van schoolgebouwen in de Benelux in kaart te brengen. Gedurende twee jaar werden schoolinstellingen uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Deze studie laat schooldirecties en -gebruikers van 1.000 onderwijsinstellingen aan het woord over hun ervaringen met de leer- en leefkwaliteit in hun schoolgebouwen.

Thema's: **binnenmilieu**

Populatie: **scholen, N=1000**

Frequentie: **eenmalig twee jaar (2011, 2012) * in 2013 start vervolgstudie**

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl